

Päivi Kujala, Olli Niskanen, Kirsi Noro

Kohti maatalouden kestävää rahoitusta - maatalousyrittäjien ja pankkien rahoitusneuvottelijoiden näkemyksiä

Helsinki 2024

PTT raportteja 291

PTT reports 291

Kohti maatalouden kestäväää rahoitusta - maatalousyrittäjien ja pankkien rahoitusneuvottelijoiden näkemyksiä

Kujala Päivi, Niskanen Olli, Noro Kirsi

Helsinki 2024

Pellervon taloustutkimus PTT

Eerikinkatu 28 A

00180 Helsinki

Sähköposti ptt@ptt.fi

ISBN 978-952-224-258-7 (pdf)

ISSN 2489-9615 (pdf)

Tiivistelmä

Tässä raportissa esitellään tuloksia kahdesta kyselystä, joissa selvitettiin maatalouden pankkirahoituksen toiminta- ja investointiympäristön nykytilaa ja muutoksia sekä erityisesti vastuullisuuden roolia maatalousinvestointien rahoitusneuvotteluissa. Kyselytutkimukset toteutettiin keväällä 2024 sekä kokoluokaltaan suuren investoinnin vuosien 2015–2023 aikana tehneille maatalousyrittäjille että neljän suurimman maatalouden rahoittajapankin rahoitusneuvottelijoille.

Sekä maatalousyrittäjät että rahoitusneuvottelijat kokivat pankkisääntelyyn ja vastuullisuuteen liittyvien muutosten vaikuttavan maatalousrahoitukseen. Maatalousyrittäjät tunnistivat vastuullisuudesta olevan etua pidemmällä aikavälillä, kuten tuotteiden menekien varmistamisessa sekä lainan saamisessa. Rahoitusneuvottelijat arvioivat vastuullisuuden olevan tulevaisuudessa yhä merkittävämpi osa rahoitusneuvotteluista ja rahoituksen myöntöä.

Asiasanat: maatalous, rahoitus, pankit, maatalousyrittäjät, lainaneuvottelu, investoinnit

Sisältö

Sisältö	4
Kuvaluettelo	6
1 Johdanto	8
2 Maatalousrahoitus ja vastuullisuus	10
2.1 Maatalousrahoituksen kehitys.....	10
2.2 Vastuullisuus maatalouden rahoituksessa	13
3 Kyselyjen toteutus ja taustatiedot	16
3.1 Kysely maatalousyrittäjille	16
3.2 Kysely rahoitusneuvottelijoille	18
4 Näkemyksiä maatalouden investoinnin suunnittelusta ja pankkirahoituksen muutoksista	20
4.1 Kysely maatalousyrittäjille	20
4.1.1 Investoinnin suunnittelu	20
4.1.2 Pankkirahoituksen järjestäminen.....	24
4.2 Kysely rahoitusneuvottelijoille	26
4.2.1 Maatalouden rahoitusaseman kehitys.....	26
4.2.2 Maatalousinvestointien toteuttamisen haasteet	27
4.2.3 Järjestämättömien saamisten kehitys	30
4.2.4 Valtion takaamat maksuvalmiuslainat	33
5 Näkemyksiä riskien tarkastelusta, rahoitusprosessista ja investointien toteutuksesta	36
5.1 Kysely maatalousyrittäjille	36
5.1.1 Riskien tarkastelu	36
5.1.2 Investointien kustannukset	37
5.2 Kysely rahoitusneuvottelijoille	39
5.2.1 Rahoitusneuvottelujen kehityksestä	39
5.2.2 Riskien tarkastelu	41
6 Näkemyksiä vastuullisuudesta maatalousrahoituksessa	44
6.1 Kysely maatalousyrittäjille	44

6.2	Kysely rahoitusneuvottelijoille	46
7	Rahoittajan ja maatalousyrittäjien näkökulmia eräissä kysymyksissä	51
8	Johtopäätökset.....	55
9	Lähteet	57

Kuvaluettelo

Kuva 1. Maatalouden lainakanta ja hoitamaton lainakanta kuukausitasolla vuosina 2011–2024. Lähde: Suomen Pankki.....	11
Kuva 2. Uudet lainojen nostot vuosittain 2011–2023 (1000 euroa) Lähde: Suomen Pankki.....	12
Kuva 3. Konkurssien ja velkasaneerauksien määrän kehitys maataloussektorilla. Lähde: Tilastokeskus, Konkurssit ja yrityssaneeraukset.....	13
Kuva 4. Kyselyyn vastanneiden tilojen suurin toteutettu investointi.....	17
Kuva 5. Vastaajien lukumäärä investoinnin koon mukaan.	17
Kuva 6. Pankkien rahoitusneuvottelijat maakunnittain prosentteina vastaajista.	18
Kuva 7. Kyselyyn vastanneet pankkien rahoitusneuvottelijat työvuosien mukaan.	19
Kuva 8. Maatalousyrittäjien investointipäätökseen vaikuttaneet tekijät.	21
Kuva 9. Investointiin varautuminen.	22
Kuva 10. Investoinnin suunnitteluun osallistuneet tahot ja osallistumistapa.	23
Kuva 11. Hankkeen suunnittelu-aika ennen investointipäätöstä.....	23
Kuva 12. Investoinnin pankkirahoitus.	24
Kuva 13. Yhteistyö sidosryhmien kanssa.	25
Kuva 14. Rahoitusneuvottelijoiden näkemyksiä maatalouden toimintaympäristön muutoksista viimeisen viiden vuoden aikana.	26
Kuva 15. Maantieteellisen alueen tai tuotantosuunnan merkitys investointien hankaloitumisessa.....	27
Kuva 16. Järjestämättömien saamisten lisääntyminen viimeisten viiden vuoden aikana.	31
Kuva 17. Järjestämättömät saamiset tuotantosuunta-kohtaisesti tai alueellisesti.	32
Kuva 18. Järjestämättömät saamiset kotieläintaloudessa tuotantosuunnittain (a) ja Järjestämättömät saamiset kasvintuotannossa tuotantosuunnittain (b).	33
Kuva 19. Pankkien rahoitusneuvottelijoille esitetyt kysymykset maksuvalmiuslainoihin liittyen.	34
Kuva 20. Hankkeiden riskien tarkastelu maatalousyrittäjäkyselyn mukaan.	37
Kuva 21. Hyväksytyjen yksikkökustannusten ja kokonaiskustannusten arvioiden ja toteutuneiden kustannuksen onnistuminen.....	38
Kuva 22. Kustannusten nousujen syyt.....	39
Kuva 23. Maatilojen lainapäätöksiin viimeisten viiden vuoden aikana vaikuttaneet tekijät.....	40
Kuva 24. Lainanmyöntökriteereissä tai hakuvaiheessa painotettavissa asioissa tapahtuneet muutokset viimeisen viiden vuoden aikana.....	41
Kuva 25. Rahoitusneuvottelun yhteydessä tarkasteltavat riskit rahoitusneuvottelijoiden mukaan.....	42
Kuva 26. Taustakysymyksiä vastuullisuustoimista maatalousyrittäjille.....	44
Kuva 27. Maatalousyrittäjien näkemyksiä vastuullisuustoimien vaikutuksista.....	45
Kuva 28. Vastuullisuuteen liittyvistä asioista keskustelu rahoitusneuvottelussa.	46
Kuva 29. Vastuullisuusohjeistus ja -sääntely ja rajoitteet maatalouden lainanannossa.	47
Kuva 30. Pankkien vastuullisuusseuranta maatalouslainojen osalta.....	47
Kuva 31. Keskustelu vastuullisuusteemoista osana lainaprosessia.	48
Kuva 32. Vastuullisuusvaatimusten vaikutus maatalouden rahoitukseen tulevaisuudessa.....	49

Kuva 33. Lainanhakijan taitojen ja kyvykkyyksien kehittäminen lainansaamisen edistämiseksi.....	50
---	----

1 Johdanto

Rahoitussektorin sääntely- ja toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi 2000-luvulla. Muutosten taustalla on erityisesti vuoden 2007–2009 finanssi-kriisi, joka johti pankkien seuranta- ja vakavaraisuusvaatimusten kiristymiseen. Viime vuosina kestävän rahoituksen vaatimukset, jotka keskittyvät ympäristöön ja vastuullisuuteen, ovat korostuneet entisestään rahoitussektorin toiminnassa.

Kestävä rahoitus ohjaa rahoitussektoria ottamaan huomioon ympäristölliset, sosiaaliset ja hyvän hallinnon tavat entistä vahvemmin investointien rahoituksessa. Kestävä rahoitus on osa Euroopan unionin vihreän kehityksen ohjelmaa. Rahoitussektorille asetetut kestävyystavoitteet vaikuttavat kaikkien sektoreiden rahoitukseen. Vaikutukset maataloussektorin rahoitukseen ovat osittain vielä epäselviä.

Maatalousrahoitusta on viime vuosina haastanut kansainvälisen epävakauden lisääntyminen, mikä on heijastunut reaalitalouteen muun muassa hinta- ja kannattavuusvaihteluina. Lisäksi alueellinen rakennekehitys Suomessa luo omat haasteensa rahoitukselle. Voidaankin todeta, että toimintaympäristössä on tapahtunut useita samanaikaisia muutoksia, joiden vaikutukset rahoitussektorin toimintaan limittyvät toisiinsa.

Maatalousrahoituksen nykytilanteen selvittämiseksi toteutettiin kyselytutkimukset kokoluokaltaan suuren investoinnin tehneille maatalousyrittäjille sekä pankkien rahoitusneuvottelijoille. Kyselyt toteutettiin keväällä 2024 osana ”Maatalouden rahoitusasema muuttuvassa toimintaympäristössä” MARTO-tutkimushanketta, jota toteuttavat yhdessä Pellervon taloustutkimus PTT ry ja Luonnonvarakeskus.

Tutkimushankkeen päätavoitteena on selvittää, miten pankkien ja maatalouden toimintaympäristön muutokset sekä muutokset sääntely-ympäristössä vaikuttavat maatalouden rahoitusasemaan erityisesti pankkirahoituksen näkökulmasta tällä hetkellä ja tulevaisuudessa.

Hankkeen päärahoittajana on Maatilatalouden kehittämisrahasto Makera. Lisäksi hanketta rahoittaa Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry. Hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat OP Ryhmä, Nordea, Säästöpankki, POP Pankki ja LähiTapiola.

Raportti rakentuu seuraavasti. Luvussa kaksi tarkastellaan lyhyesti maatalousrahoituksen tilannetta kyselytutkimusta edeltävän ajanjakson aikana ja kestävän rahoituksen mukaantuloa maatalousrahoitukseen. Luvussa kolme kuva-

taan maatalousyrittäjä- ja rahoitusneuvottelijakyselyjen toteutus sekä niissä kerätty tutkimusaineisto. Luvussa neljä esitetään kyselyiden tuloksia maatalousinvestointien ja -rahoituksen toimintaympäristön ja pankkisääntelyn muutosten osalta investointien suunnitteluvaiheen kautta kuvattuna. Luvussa viisi tarkastellaan investointien ja rahoituksen toteutukseen liittyvää kehitystä. Luvussa kuusi paneudutaan kyselyjen tuloksiin vastuullisuuden ja kestävä rahoituksen näkökulmista. Luvussa seitsemän pureudutaan muutamiin erityiskysymyksiin maatalousyrittäjien ja rahoitusneuvottelijoiden näkökulmista tarkasteltuna. Lopuksi luku kahdeksan kokoaa yhteen raportin johtopäätökset.

2 Maatalousrahoitus ja vastuullisuus

2.1 Maatalousrahoituksen kehitys

Maatalouden kokonaislainakanta oli keväällä 2024 yhteensä noin 4,5 miljardia euroa. Lainakanta koostuu sekä elinkeinonharjoittajille että yritysmuotoisille maataloille myönnettyistä lainoista. Lainakanta kasvoi tasaisesti vuodesta 2011 aina vuoteen 2020, jonka jälkeen lainakannan koko lähti laskuun ja on palannut lähes vuoden 2011 tasolle. Maatalouden rakennemuutoksen ja tilakoon kasvun myötä osakeyhtiömuotoisten maatalousyritysten osuus lainakannasta on kasvanut ja toisaalta elinkeinonharjoittajien osuus on pienentynyt.

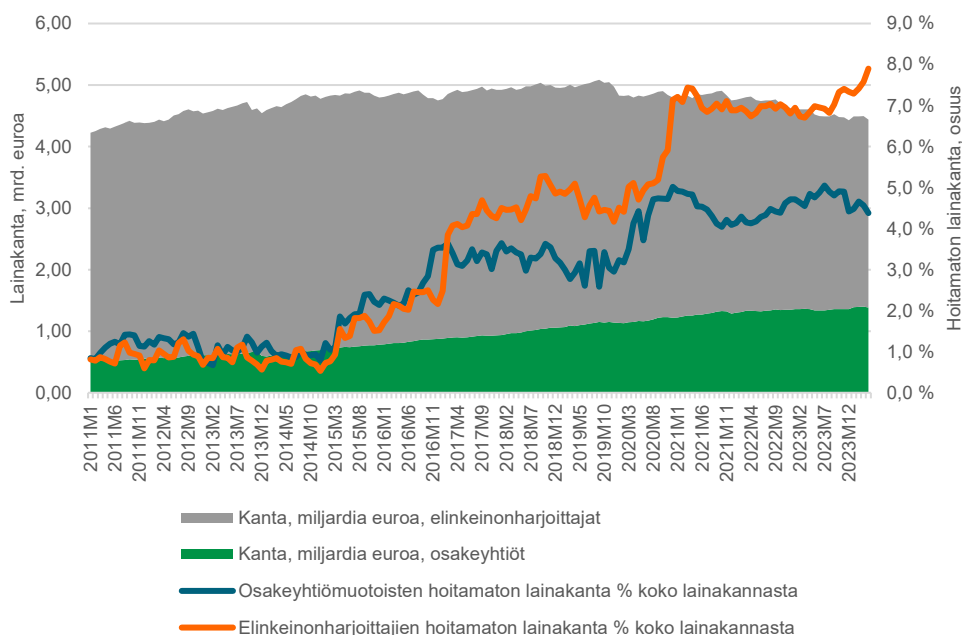
Globaali markkinoiden epävarmuus kasvoi etenkin Venäjän syksyllä 2021 aloittaman EU:n maakaasun saatavuuden kiristämisen ja keväällä 2022 Ukrainaan aloittaman hyökkäyssodan seurauksena. Euroopassa seurauksena oli voimakas yleinen inflaatio ja samalla maataloussektorin laaja kustannuskriisi, joka näkyi myös Suomessa. Kustannuskriisiin vaikutti muun muassa raju tuotantopanosten kustannusten nousu. Maatalousyrityksissä kustannusnousuista aiheutuneet maksuvalmiusongelmat realisoituivat monilla maataloilla lainojen hoitamiseen liittyvinä ongelmina. Hoitamattomien¹ lainojen osuus kasvoi vuosina 2015–2017, minkä taustalla on vahvasti Venäjän hyökkäyksestä Krimille vuonna 2014 asetetut pakotteet ja niiden vastapakotteet, joiden seurauksena Suomen maataloussektorin markkinatuotot etenkin Venäjältä saatujen vientituotteiden pysähtyttyä pienenivät merkittävästi. Hoitamattomien lainojen osuus kasvoi myös vuosien 2020–2021 aikana Covid19-pandemian jälkimainingeissa.

Maatilayritysten tilapäisten maksuvalmiusongelmien helpottamiseksi on vuosina 2017–2023 myönnetty valtion takaamia maksuvalmiuslainoja. Takauksia on edellä mainittujen vuosien aikana myönnetty yhteensä noin 79,3 miljoonaa euroa. Lainarahoitusta näiden takausten avustamana on myönnetty yhteensä hieman alle 100 miljoonaa euroa. Valtion takaamien maksuvalmiuslainojen vaikuttavuutta on arvioitu tarkemmin Niskanen ja Markkasen (2024) raportissa,

¹ *Hoitamattomilla lainoilla tai järjestämättömillä saamisilla* tarkoitetaan sitä, kun saaminen on yli 90 päivää myöhässä, tai on syytä olettaa, ettei velallinen suoriudu maksuistaan. Lähde: Finanssivalvonta, Luotto- ja takauskanta, erääntyneet ja järjestämättömät saamiset. Termit tarkoittavat samaa, mutta esim. Suomen Pankki raportoi usein *hoitamattomien lainojen* osuutta lainakannasta, kun taas pankit, Euroopan keskuspankki EKP ja Finanssivalvonta puhuvat *järjestämättömistä saamisista*.

jossa on myös analysoitu ja esitetty tässä hankkeessa kerätyn kyselyaineiston tuloksia.

Muutaman tasaisen vuoden jälkeen vuoden 2023 lopulla ja vuoden 2024 ensimmäisellä kolmanneksella maatalouden elinkeinonharjoittajien ongelmaluottojen osuus nousi, mitä selittää erityisesti korkotason nopea nousu. Samalla ajanjaksolla osakeyhtiömuotoisten maatilojen ongelmaluottojen osuus on ollut laskusuuntainen (Kuva 1).

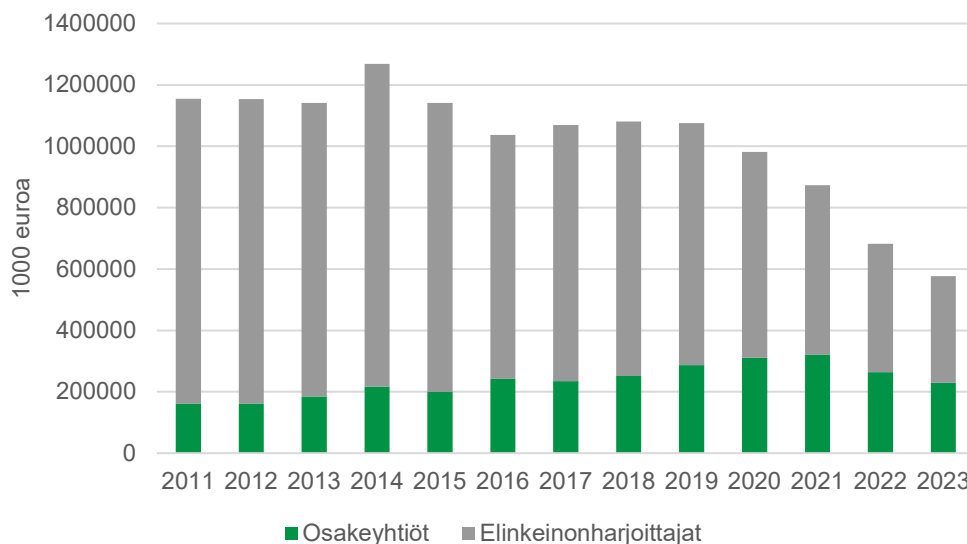

Kuva 1. Maatalouden lainakanta ja hoitamaton lainakanta kuukausitasolla vuosina 2011–2024². Lähde: Suomen Pankki.

Lainakannan laskua vuosina 2021–2023 selittää etenkin rakentamisinvestointien huomattava vähentyminen, mikä puolestaan johtui edellä mainitun kustannuskriisin aiheuttamasta rakentamiskustannusten ja lainojen korkojen nousuista. Lisäksi samaan ajankohtaan ajoittuneista muista toimintaympäristön muutoksista voidaan mainita esimerkkeinä Valio-ryhmän siirtyminen maidon sopimustuotantoon, joka on hillinnyt jossain määrin maidontuotannon rakentamisinvestointeja, sekä epävarmuudet metsäkatoasetukseen liittyen, mikä lisäksi on vähintäänkin viivyttänyt nautakarjatalouden rakentamisinvestointien

² Kuvio kuvaa toimiala-aggregaattia A01, joka sisältää perusmaatalouden harjoittajien lisäksi seuraavat toimialat: Muiden eläinten kasvatusta, turkistarhaus, poronhoito, muu eläinten hoito, maataloutta palveleva toiminta sekä metsästys ja sitä palveleva toiminta.

aloittamista tarkkojen asetuksen tulkintojen puuttuessa (Kniivilä ym. 2024). Uusien lainojen nostojen vuotuinen määrä onkin vähentynyt merkittävästi; yli miljardin euron tasolta alle 600 miljoonaan euroon sekä osakeyhtiömuotoisilla maataloilla että elinkeinonharjoittajilla (Kuva 2).

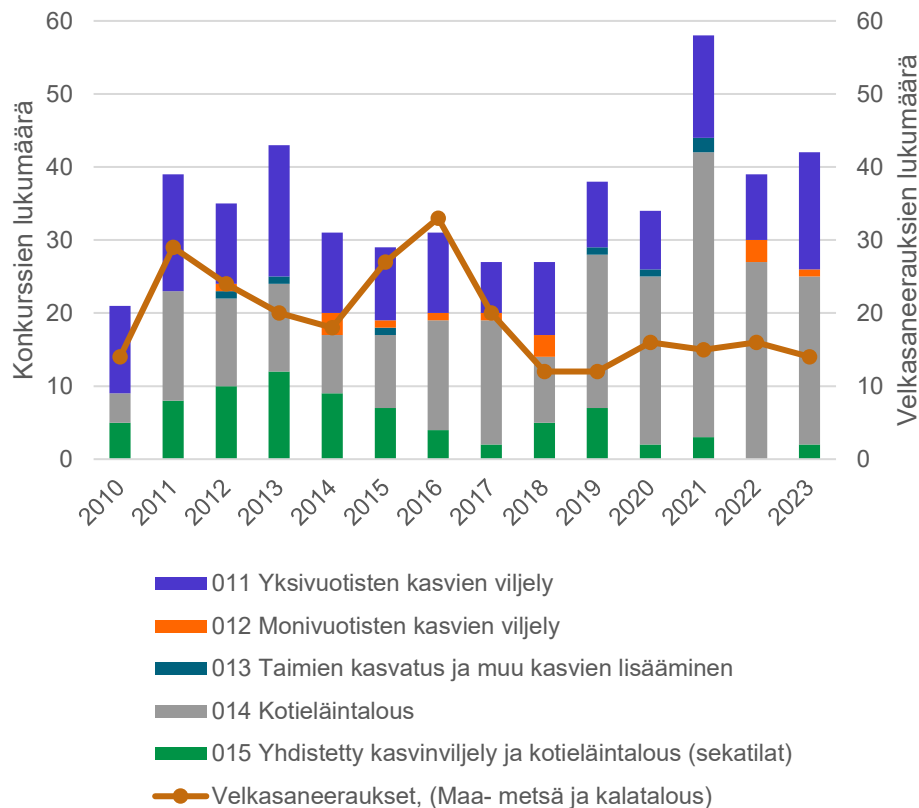
Kuva 2. Uudet lainojen nostot vuosittain 2011–2023 (1000 euroa) Lähde: Suomen Pankki.

Hoitamattomien lainojen osuuden kohoaminen on näkynyt jossain määrin myös konkurssien lukumäärän kasvuna. Maataloussektorilla on saatettu loppuun vuositason tyypillisesti noin 30–40 konkurssia, joista suurin osa on ollut tuotantosuunnaltaan kotieläintalouden harjoittajia. Suomessa oli kuitenkin vuonna 2023 maataloja noin 42 tuhatta³, joten maatalojen määrään nähden konkurssien määrä on edelleen pieni. Vuonna 2021 yleisen kustannustason noustessa konkurssien määrä kohosi lähes 60 maatalousyritykseen. Määrä on sittemmin tuotantokustannusten tasaantuessa laskenut maltillisemmalle tasolle. Yrityssaneerauksia (velkasaneerauksia) laitettiin vireille eniten vuonna 2016, jonka jälkeen määrä on vakiintunut noin 15 saneerauksen vuositason (Kuva 3).

Suomen Pankki seuraa maatalouden, metsätalouden ja kalatalouden osuutta yrityslainakannasta, ja tämä osuus oli heinäkuussa 2024 noin neljä prosenttia. (Suomen Pankki, 2024.). On siis huomattavaa, että koko yrityslainakannasta

³ Luke, 2024. Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne 2023.

maatalousrahoitus on korkeimmillaan muutamia prosentteja. Elinkeinonharjoittajille myönnettyjä lainoja ei lasketa osaksi yrityslainakantaa, mutta huomioimalla myös nämä, on kyse melko pienestä osasta yritystoimintaan myönnettävän pankkirahoituksen kokonaisuudesta.

Kuva 3. Konkurssien ja velkasaneerauksien määrän kehitys maataloussektorilla. Lähde: Tilastokeskus, Konkurssit ja yrityssaneeraukset.

2.2 Vastuullisuus maatalouden rahoituksessa

Pankkisääntelyyn liittyen merkittävimmät uudistukset ovat pankkien vakavaraisuus- ja maksuvalmiusvaatimusten useat uudistukset, joita on tehty erityisesti finanssikriisin jälkeen sekä globaalisti että EU:ssa. Erityisesti Basel III -stan-

dardien voimaansaattamisen ohessa on myös tarkoitus tuoda kestävyystekijöiden huomioon ottaminen osaksi luottolaitosten riskienhallinnan kehikkoa.⁴ Tällä on vaikutuksia maatalouden rahoitukseen.

Kestävän kehityksen vaatimukset tulevat pankkisektorille useaa kautta. Yhdistyneet kansakunnat (YK) hyväksyi vuonna 2015 maailmanlaajuisen kestävä kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelman, joka sisältää kolme ulottuvuutta: talouden, yhteiskunnan ja ympäristön (United Nations 2015a). Vuonna 2015 solmittiin Pariisin ilmastopöytäkirja, jonka tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja rajoittaa ilmaston lämpenemisen 1,5 asteeseen verrattuna esiteolliseen aikaan (United Nations 2015 b). Sopimusten myötä YK laati vuonna 2019 vastuullisen pankkitoiminnan periaatteet (United Nations 2024), jotka ovat yhdenmukaisia Pariisin ilmastopöytäkirjan kanssa. Periaatteet ohjaavat tekemään sektorikohtaisia päästövähennyksiä, joiden tavoitteiden tulee olla tieteeseen perustuvia. Periaatteina ovat myös muun muassa avoimuus ja julkinen vastuullisuustietojen raportointi.

Euroopan kestävä kehityksen varmistamiseksi EU julkaisi vuonna 2019 Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (European Green Deal). Sen tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä vuoteen 2050 mennessä siten, että EU:n alue on hiilineutraali. Talouskasvu on tavoitteena saavuttaa käyttämällä luonnonvaroja mahdollisimman energiatehokkaalla ja kestävällä tavalla. Tavoitteena on lisäksi suojella, hoitaa ja lisätä EU:n luonnonpääomaa sekä suojella kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia ympäristöön liittyviltä riskeiltä ja ympäristövaikutuksilta (Euroopan komissio 2019).

Ympäristön kannalta kestäviä taloudellisia toimintoja määrittelee vuonna 2020 vahvistettu EU:n taksonomia-asetus (Euroopan parlamentti 2020). Taloudellisten toimintojen luokittelujärjestelmä sisältää kuusi ympäristötavoitetta ja niiden tekniset arviointikriteerit: ilmastomuutoksen hillintä, ilmastomuutokseen sopeutuminen, vesi- ja merivarojen suojeleminen, kiertotalouden edistäminen, ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja ekosysteemin ja biodiversiteetin suojeleminen. Lisäksi taksonomia-asetus sisältää periaatteen, että yksikään taksonomian mukainen toimi ei saa aiheuttaa merkittävää haittaa yhdellekään ympäristötavoitteelle. Lisäksi sosiaalisten vähimmäissuojatoimien mukaan jokaisen taksonomian mukaisen toimen on täytettävä sosiaaliset vähimmäissuojatoimet, esimerkiksi ihmisoikeudet. Taksonomian luokitusjärjestelmän tekniset arviointikriteerit täsmentävät asetusta (Euroopan komissio 2021).

⁴ Valtionvarainministeriö, 2024. Pankkien vakavaraisuus ja maksuvalmius.

Euroopan parlamentti antoi vuonna 2019 ohjeen finanssilaitoksille ESG-riskin huomioimisesta luotonannossa (Euroopan parlamentti 2019). Vastuullisuus (ESG) rakentuu kolmesta teemasta: ympäristö ja ilmasto, sosiaalinen ulottuvuus eli ihmiset ja yhteisö sekä kolmantena hyvä hallintotapa. Euroopan pankkiviranomaisen ohje määrittelee ja ohjaa tarkemmin ESG-riskejä (EBA 2021).

Yritysten velvollisuus raportoida vastuullisuudesta toimintakertomuksissaan etenee vaiheittain kestävyysraportointidirektiivin, CSRD Corporate Sustainability Reporting Directive, mukaisesti (Euroopan parlamentti 2022). Raportointivelvoite koskee kaikkia suuria ja listattuja yrityksiä vuodesta 2024 eteenpäin. Vuonna 2025 kestävyysraportointivelvollisuus laajenee kaikkiin yrityksiin, jotka täyttävät kaksi kolmesta kriteeristä: yli 250 työntekijää, yli 50 miljoonan euron liikevaihto tai yli 25 miljoonan euron tase. Vuodesta 2026 alkaen raportointivaade laajenee edelleen listattuihin pk-yrityksiin ja vapaaehtoisesti muihin pk-yrityksiin.

Kestävän rahoituksen vastuullisuustavoitteet näkyvät jo usean pankkiryhmän toiminnassa. Kestävyysraportointivelvoitteen laajentuessa raportointivelvoite koskee Suomessa esimerkiksi OP Ryhmää ja Nordeaa. OP Ryhmä on asettanut sektorikohtaiset päästövähennystavoitteet luottosalkkunsu kolmelle toimialalle: energia-, maatalous- ja asuinkiinteistösektorille. Maatalouden osalta tavoitteena on vähentää maatalouden absoluuttisia päästöjä 30 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi OP Ryhmä on julkaissut vuonna 2023 luonnon monimuotoisuutta edistävän monimuotoisuustiekartan (OP Yrityspankki Oyj:n toimintakertomus 2023). Nordea on asettanut yleisen tavoitteen olla hiilineutraali pankki vuonna 2050 ja esimerkiksi maatalouden osalta tavoitteena on vähentää maatalouden luottosalkun päästöjä 40–50 prosenttia vuoden 2021 tasosta vuoteen 2030 mennessä (Nordea 2024).

3 Kyselyjen toteutus ja taustatiedot

Tutkimushankkeessa toteutettiin kaksi kyselyä, joiden avulla selvitettiin maatalousrahoituksen nykytilannetta ja toimivuutta sekä vastuullisuusvaatimusten merkitystä rahoituksen myönnössä ja maatalouden harjoittamisessa. Kyselyt toteutettiin kokoluokaltaan suuren investoinnin tehneille maatalousyrittäjille ja neljän pankkiryhmän rahoitusneuvottelijoille. Kyselyjen toteutus on kuvattu seuraavassa kummankin kohderyhmän osalta.

3.1 Kysely maatalousyrittäjille

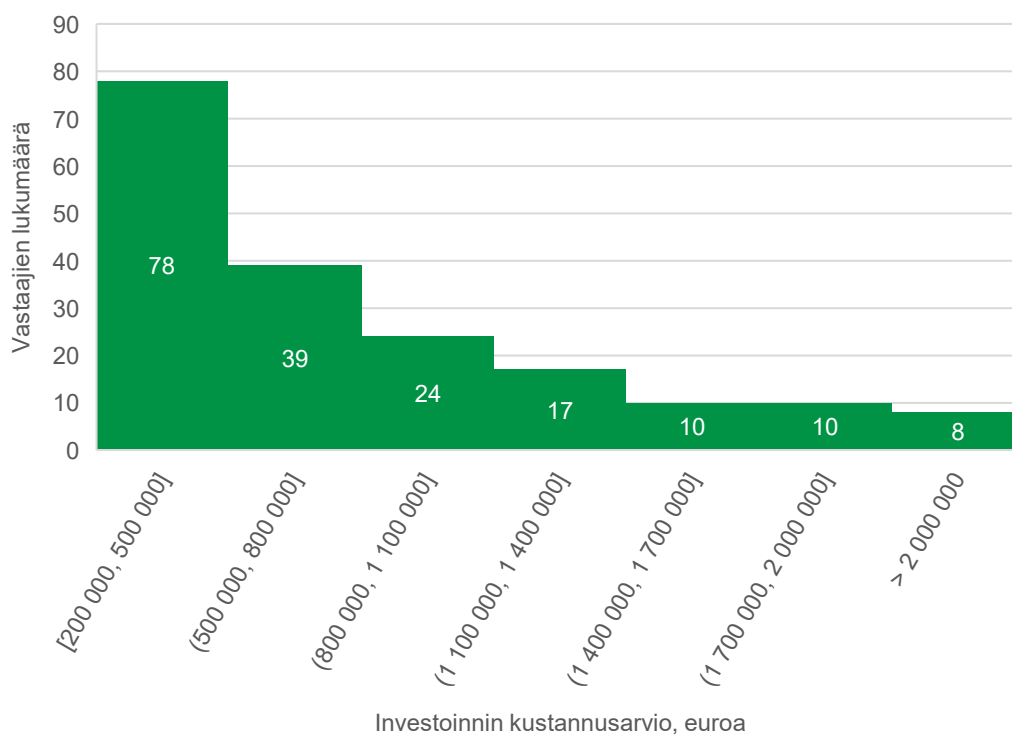
Maatalousyrittäjien kyselyssä selvitettiin maatalousyrittäjien näkemyksiä maatalouden rahoitusprosessin toimivuudesta ja vastuullisuusvaateiden merkityksestä maatalousrahoituksessa. Kyselyn lähettämistä varten Ruokavirastosta pyydettiin yhteystiedot niistä maatiloista, jotka olivat toteuttaneet kustannusarvioltaan yli 100 000 euron suuruisen, tuetun rakentamisen piirissä olleen investoinnin vuosien 2015–2023 aikana.

Kyselyn lähettämistä varten yhteystiedot saatiin 1 240 maatalousyritykselle, joista 186 vastasi kyselyyn. Vastausprosentiksi muodostui noin 15. Kyselyn kohderyhmä edustaa kasvavia maatalousyrityksiä, joiden tavoittaminen kyselyihin vastaamiseksi on tyypillisesti haastavaa. Kyselyllä tavoiteltiin rahoitusneuvotteluihin osallistuneita tiloja näkemysten kartoittamiseksi. Toteuttamatta jääneitä hankkeita suunnitteleita yrittäjiä sen sijaan ei ollut mahdollista tavoittaa tällä tutkimusasetelmalla, sillä hankkeita pysähtyy eri syistä ja eri vaiheissa, eivätkä läheskään kaikki toteuttamatta jääneet hankkeet päädy Ruokaviraston osoitetietoihin, eikä pankkisalaisuuden vuoksi ole mahdollista pyytää yhteystietoja esimerkiksi rahoituksesta neuvotelleiden pankkien kautta.

Kysely toteutettiin helmikuussa 2024. Merkittävällä osalla vastaajista investointikohteita oli jakson aikana useita. Vastaajia pyydettiin vastaamaan kysymykseen merkittävästä yksittäisestä investointia koskien. Vastaajista 60 prosenttia oli lypsykarja- tai lihanautanavetan rakentaneita, muun kotieläinrakennuksen rakentaneita oli 14 prosenttia ja kasvihuonerakentajia oli 8 prosenttia. Lisäksi vastaajajoukossa oli muun muassa kuivaamoja, tuotantovarastoja sekä bio-kaasulaitoksia rakentaneita viljelijöitä (Kuva 4).

Kuva 4. Kyselyyn vastanneiden tilojen suurin toteutettu investointi.

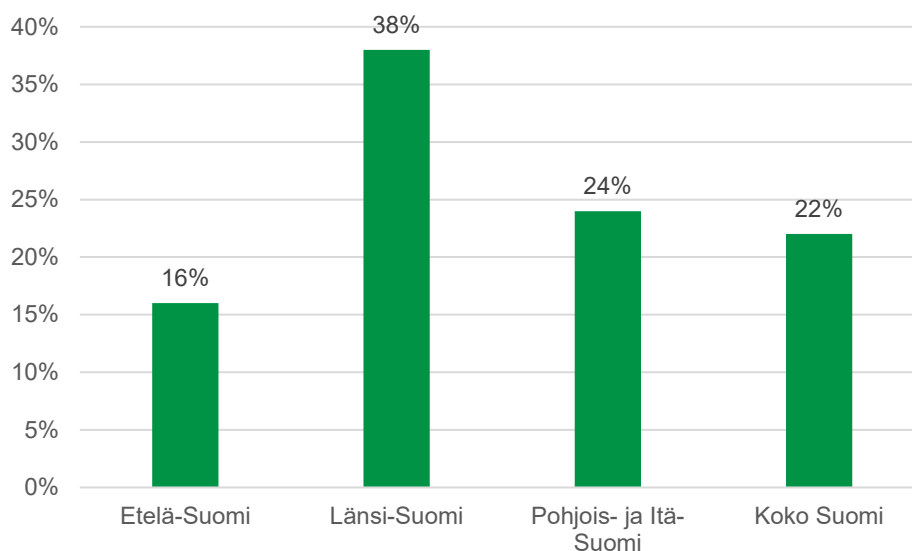
Kuva 5. Vastaajien lukumäärä investoinnin koon mukaan.

Tyypillisimmin kyselyyn vastanneilla investointi oli kustannusarvioltaan 200 000–500 000 euron suuruinen, mutta mukana oli lisäksi suurempia investointeja toteuttaneita aina yli kahden miljoonan euron hankkeisiin saakka.

3.2 Kysely rahoitusneuvottelijoille

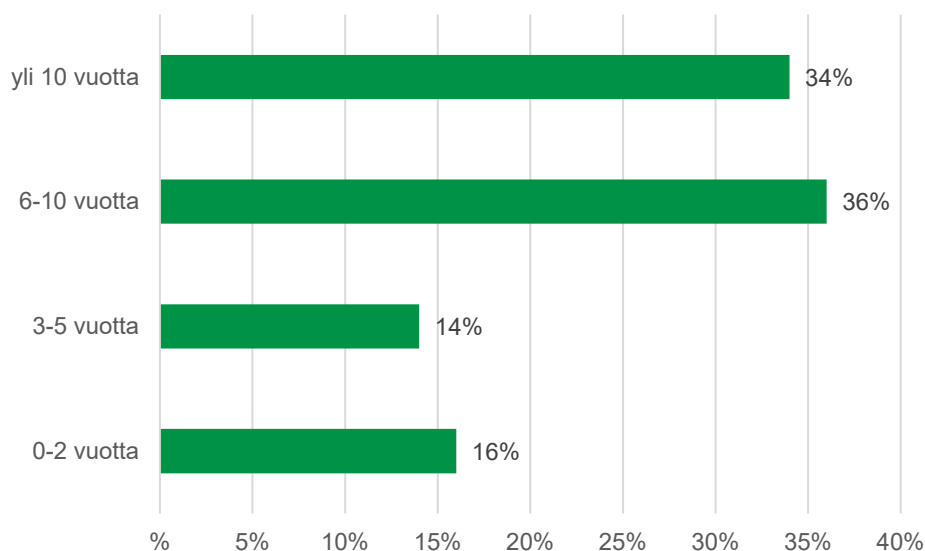
Pankkien rahoitusneuvottelijakyselyssä selvitettiin maatalouden rahoitusneuvottelijoiden näkemyksiä maatalousrahoituskokonaisuuden toimivuudesta sekä näkemyksiä vastuullisuuden merkityksestä maatalousrahoituksessa.

Rahoitusneuvottelijakysely toteutettiin yhteistyössä neljän suurimman maatalouden rahoittajapankin kanssa: OP Ryhmä, Nordea, Säästöpankki ja POP Pankki. Pankkien edustajat jakoivat kyselyn linkkiä omissa kanavissaan oman pankkiryhmän rahoitusneuvottelijoille. Kysely saavutti arviolta 140 mahdollista vastaajaa, ja siihen vastasi yhteensä 50 henkilöä kyselyn aukioloaikana (7.3.-16.4.2024). Vastausprosentti oli siten arviolta 36 prosenttia. Vastaukset ovat anonyymeja eivätkä sisällä pankkikohtaisia tunnisteita. Tulokset raportoidaan siten ilman pankkiryhmäkohtaisia eroja.

Kuva 6. Pankkien rahoitusneuvottelijat maakunnittain prosentteina vastaajista.

Pankkien rahoitusneuvottelijoita pyydettiin kertomaan oman pankin toimialue valitsemalla ELY-keskus tai mahdollisesti useampia ELY-keskuksia, joiden alueella pankki toimii. Toimialueeksi oli valittavissa myös koko Suomi. Vastaajat jaoteltiin ELY-keskusjaon mukaan suuralueisiin. Jos vastaajan valitsemat useat ELY-keskukset osuivat usean maakunnan alueelle, vastaaja luokiteltiin luokkaan ”Koko Suomi”. Pohjanmaan ELY-keskuksen valinneet vastaajat luokiteltiin Pohjois- ja Itä-Suomeen. Suurin osa rahoitusneuvottelijoista edusti Länsi-Suomea, ja muut jakaantuivat tasaisesti muiden vaihtoehtojen välille. Etelä-Suomesta oli vähiten vastaajia.

Kuva 7. Kyselyyn vastanneet pankkien rahoitusneuvottelijat työvuosien mukaan.

Rahoitusneuvottelijoista 70 prosenttia oli työskennellyt maatalouden rahoituksen parissa kuusi vuotta tai kauemmin, ja 30 prosenttia viisi vuotta tai vähemmän.

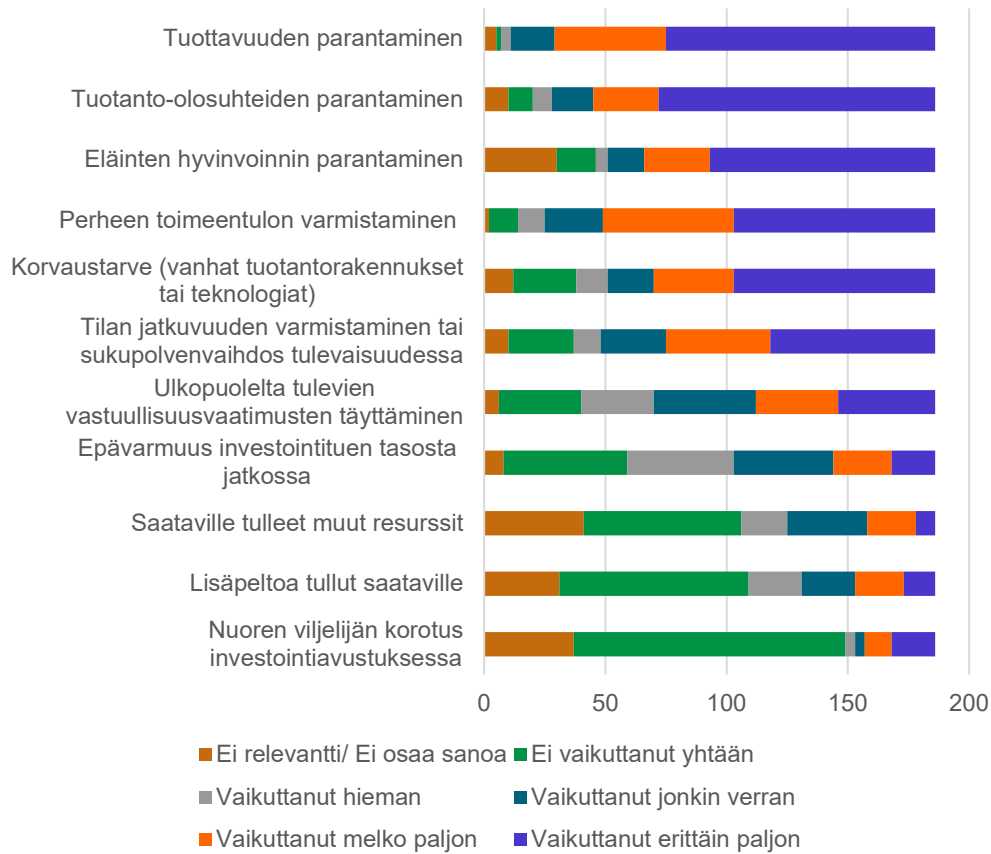
4 Näkemyksiä maatalouden investoinnin suunnittelusta ja pankkirahoituksen muutoksista

Tässä luvussa paneudutaan kyselyiden tuloksiin ja tarkastellaan maatalousyrittäjien näkemyksiä investoinnin suunnitteluun liittyen sekä rahoitusneuvottelijoiden näkemyksiä pankkirahoituksen muutoksiin liittyen.

4.1 Kysely maatalousyrittäjille

4.1.1 Investoinnin suunnittelu

Tärkeimmäksi motiiviksi investointipäätöksille vastaajat nostivat tuottavuuden ja tuotanto-olosuhteiden parantamisen. Kotieläintuotantoon investoineilla tiloilla eläinten hyvinvoinnin parantaminen nousi kolmanneksi tärkeimmäksi päätökseen vaikuttaneeksi tekijäksi. Keskiarvoltaan neljänneksi nousi perheen toimeentulon varmistaminen. Vastausten mukaan isot investoinnit tehtiin maatilayrityksen omista lähtökohdista, ei niinkään muualta tai tukipolitiikasta tulevien vastuullisuusvaatimusten vuoksi.

Kuva 8. Maatalousyrittäjien investointipäätökseen vaikuttaneet tekijät.

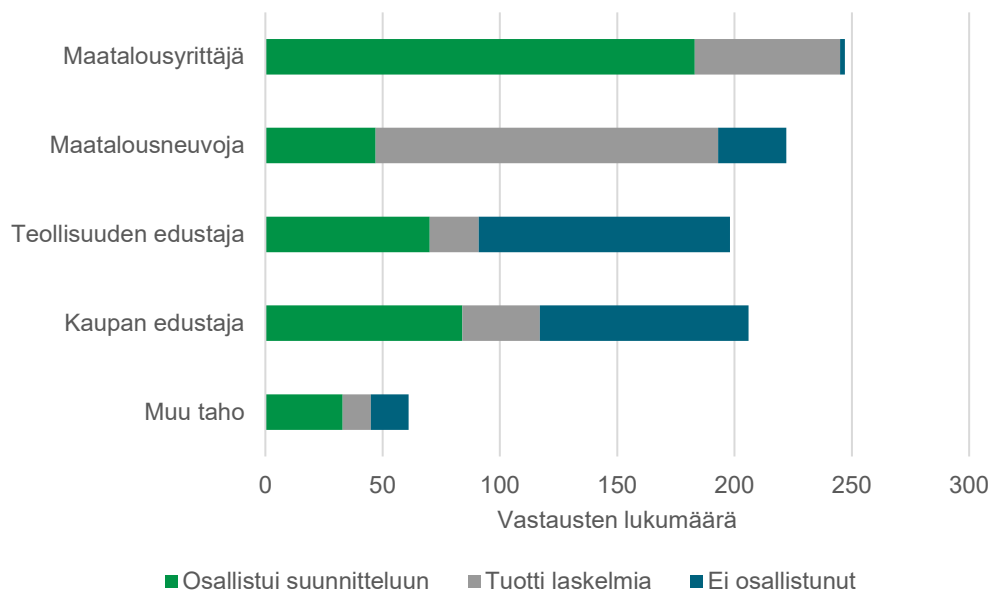
Suuret investoinnit edellyttävät valmistautumista. Kyselyn perusteella tärkein tapa hankkia tietoa suuriin investointeihin valmistautumiseksi oli vastaaviin investointeihin tutustuminen (Kuva 9). Tuotantoinvestoinneissa myyntikanavan tai sopimusmäärän varmistaminen oli toiseksi yleisin vastaus. Taloudellinen valmistautuminen kuten omarahoituksen kartuttaminen ja investoinnin jaksotus olivat myös melko yleisiä suurissa investoinneissa. Ulkomaisiin kohteisiin tu-

tustuminen oli yleisintä kotieläintalouden investoinneissa. Muulla tavoin tehdyssä varautumisessa mainittiin vanhojen lainojen lyhentäminen sekä eläinaineksen hankintaan liittyvät asiat.

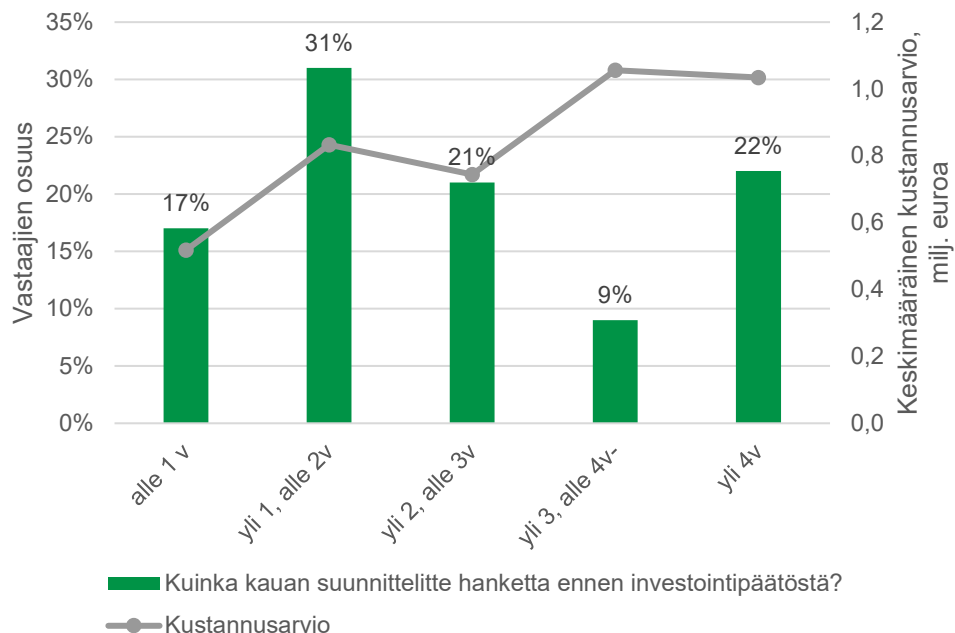
Kuva 9. Investointiin varautuminen.

Hankkeiden suunnittelussa maatalousyrittäjällä itsellään oli keskeisin rooli, mutta lisääpua on saatu sekä kaupalta (45 prosenttia), teollisuudelta (38 prosenttia) että neuvonnalta (25 prosenttia). Investointiin liittyviä laskelmia hankittiin 80 prosentissa tapauksista maatalousneuvonnalta, lisäksi kolmasosa yrittäjistä oli itse tehnyt laskelmia investointia varten. Muista tahoista mainittiin esimerkiksi toiset maatilat ja erilaiset muut konsulttipalveluja tarjoavat yritykset kuin maatalousneuvojat (Kuva 10).

Kuva 10. Investoinnin suunnitteluun osallistuneet tahot ja osallistumistapa.

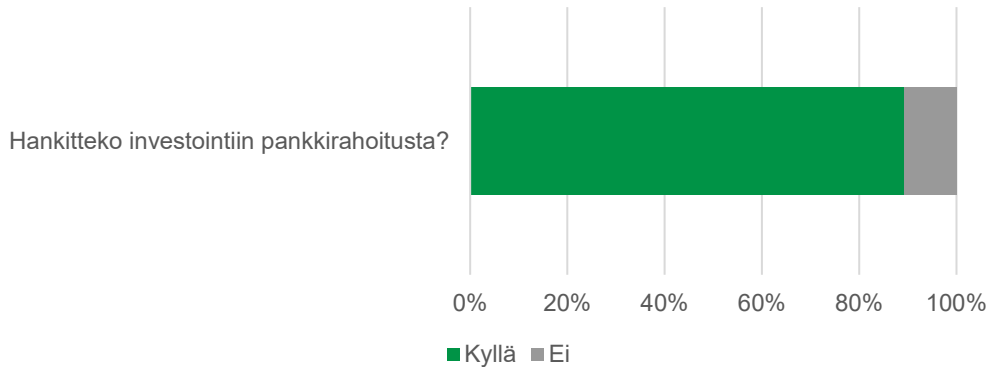
Tyypillisin suunnittelu-aika suurissa investoinneissa oli yhdestä kahteen vuotta. Kustannusarvioltaan yli miljoonan euron hankkeita suunniteltiin yleensä yli kolme vuotta ennen hankkeen toteutusta.

Kuva 11. Hankkeen suunnittelu-aika ennen investointipäätöstä.

4.1.2 Pankkirahoituksen järjestäminen

Valtaosa, 89 prosenttia vastaajista, hankki nimenomaiseen investointiin pankkirahoitusta. Kustannusarvioltaan pienempiä hankkeita rahoitettiin jonkin verran myös tulo-rahoituksella tai omaisuuden myynnillä.

Kuva 12. Investoinnin pankkirahoitus.

Pankkirahoituksen kilpailutti kolmasosa (33 prosenttia) vastaajista hankkimalla rahoitustarjouksen vähintään kahdesta pankista. Avoimissa vastauksissa arvioitiin, että pankkien kilpailutukseen kannattaa lähteä etenkin isommissa hankkeissa, mutta siihen on varattava melkoisen paljon aikaa, koska samalla yleensä neuvotellaan kokonaisasiakkuudesta. Kilpailuttaneet vastaajat olivat tyytyväisiä tuloksiin, vaikka rahoittaja ei olisi vaihtunutkaan.

Valtaosassa vastauksista korostui pitkäaikainen asiakassuhde pankin kanssa. Mukana oli kuitenkin myös kriittisiä vastauksia ja rahoitusvaiheessa pankkia pakon edessä vaihtaneita yrittäjiä. Joskus prosessi oli tuntunut raskaalta pankin vaatiessa muutoksia ja muutokset puolestaan suunnitelmien ja laskelmien tarkastuksia. Ratkaisuja hankaliin tilanteisiin saattoivat olla isompien hankkeiden paloittelut ja lisää kassavirtaa tuovien investointien ajallinen priorisointi.

Valtaosalla (87 prosenttia) vastanneista vakuuksien järjestymisessä ei ollut ongelmia. Loppuosalla oli erimielisyyksiä vakuusarvoista tai haasteita saada vakuudet riittämään. Osa vastanneista kertoi nähneensä painotuseroja pankkiryhmien välillä siinä, miten vakuuksia oli arvostettu ja tällä oli ollut vaikutusta myös rahoittajan vaihdoksiin. Suurissa hankkeissa valtioneuvosto oli käytetty aktiivisesti.

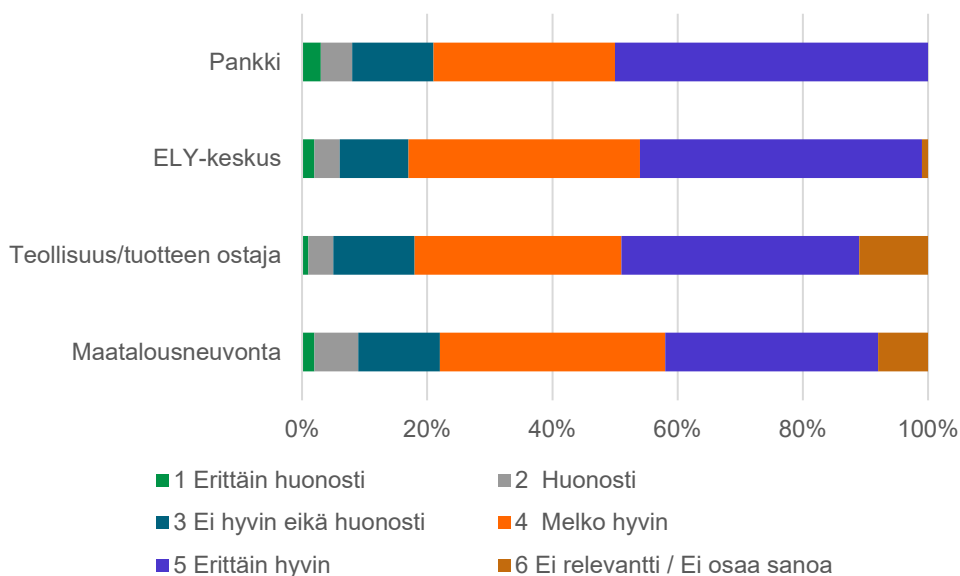
Reilusti yli puolella (64 prosenttia) vastaajista pankkilainassa (ei korkotukilaina) ei ollut korkosuojausjaksia. Vastaajista 15 prosenttia kertoi, että pankkilaina oli

kiinteäkorkoinen tai kokonaan korkosuojattu. Osittaisesta korkosuojauksesta kertoi 21 prosenttia vastaajista.

Parhaan arvion sidosryhmien kanssa toimivasta yhteistyöstä saivat pankit (keskiarvo 4,18) asteikolla 1-5; 79 prosenttia vastaajista arvioi yhteistyön sujuneen hyvin tai erittäin hyvin. Vain 8 prosenttia vastaajista arvioi yhteistyön pankin kanssa sujuneen huonosti tai erittäin huonosti.

Vastaajat olivat valtaosin hyvin tyytyväisiä yhteistyöhön myös ELY-keskuksen kanssa (keskiarvo 4,16). Tuotteen ostajan kanssa yhteistyö sai keskiarvoksi 3,70 ja neuvonta 3,69. Avoimissa vastauksissa annettiin sekä myönteistä että kriittistä palautetta sidosryhmille. Neuvontaa kritisoitiin erityisosaamisen puutteesta vaativammissa kohteissa sekä alueiden välisistä eroista osajien saatavuudessa. Hyväksi käytännöksi tunnistettiin eräiden pankkien tekemä jälkiseuranta, jossa yrittäjän kuulumisia ja hankkeen onnistumista on seurattu myös investoinnin jälkeen, johon muilla suunnitteluun osallistuvilla osapuolilla ei ollut ollut resursseja.

Pankeille annettiin kritiikkiä mm. hitaudesta tilanteissa, joissa turvauduttiin konsernin muihin asiantuntijoihin päätöksenteon tukena. ELY-keskukset saivat myönteistä palautetta muun muassa nopeudesta ja palvelevasta asenteesta sekä tiedotuksesta aikataulujen suhteen, mutta lisäksi kielteistä palautetta etenkin tilanteissa, joissa tulkinnoista oli tullut eri näkemyksiä, ja aikataulujen venyessä.

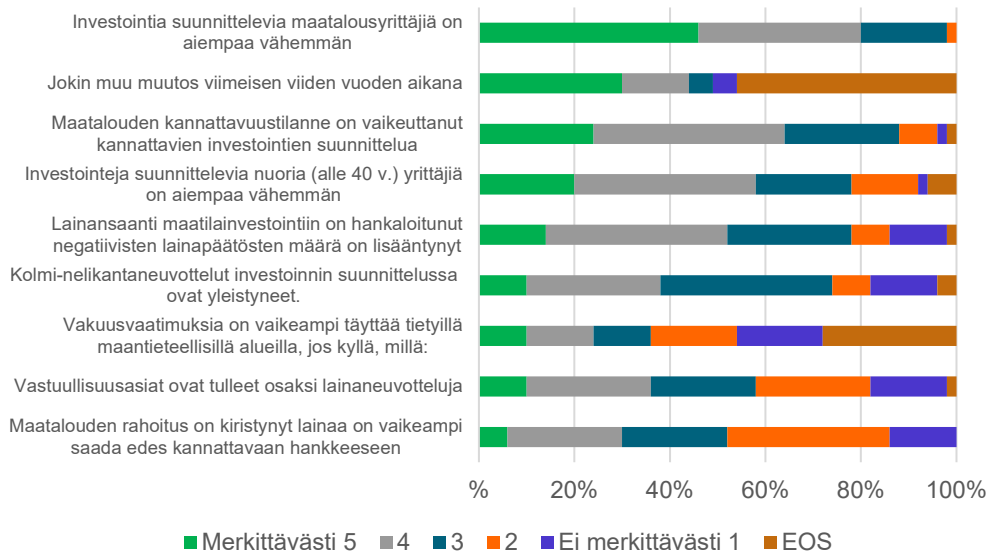
Kuva 13. Yhteistyö sidosryhmien kanssa.

4.2 Kysely rahoitusneuvottelijoille

4.2.1 Maatalouden rahoitusaseman kehitys

Rahoitusneuvottelijoita pyydettiin ottamaan kantaa väittämiin maataloudesta ja maatalouden rahoitusasemassa tapahtuneista muutoksista viimeisten viiden vuoden aikana. Lähes puolet kyselyyn vastanneista rahoitusneuvottelijoista arvioi, että investointia suunnittelevia maatalousyrittäjiä oli merkittävästi aiempaa vähemmän, kuten myös investointia suunnittelevia nuoria yrittäjiä oli ollut huomattavasti vähemmän viimeisen viiden vuoden aikana kuin aiemmin. Vastaajista lähes kaksi kolmannesta (64 prosenttia) arvioi, että maatalouden kannattavuustilanne oli vaikeuttanut kannattavien investointien suunnittelua.

Rahoitusneuvottelijoista 14 prosenttia arvioi, että lainansaanti maatilainvestointiin oli hankaloitunut ja kielteisten lainapäätösten määrä oli lisääntynyt merkittävästi, kun taas 12 prosenttia vastaajista arvioi, että tässä ei ollut tapahtunut merkittävää muutosta. Vastaajista suurin osa (90 prosenttia) koki kuitenkin, että muutosta oli tapahtunut. Vain kuusi prosenttia vastaajista arvioi maatalouden rahoituksen kiristyneen merkittävästi kannattavien hankkeiden osalta.

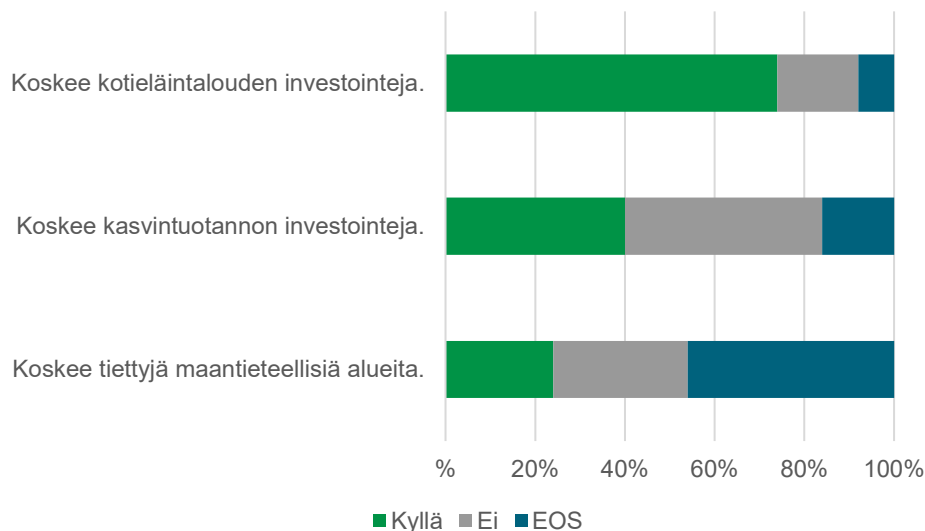
Kuva 14. Rahoitusneuvottelijoiden näkemyksiä maatalouden toimintaympäristön muutoksista viimeisen viiden vuoden aikana.

Lähes kolmasosa vastaajista ei osannut sanoa, oliko vakuusvaatimusten täytymisessä tietyillä maantieteellisillä alueilla tapahtunut muutoksia viimeisen viiden vuoden aikana, kun kymmenesosa vastaajista kertoi, että oli tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Vastuullisuusasiat eivät rahoitusneuvottelijoiden näkemysten mukaan vielä olleet merkittävästi mukana rahoitusneuvotteluissa, vaikka suurin osa vastaajista (82 prosenttia) kertoi, että vastuullisuusasiat olivat vähintään jossain määrin tulleet mukaan rahoitusneuvotteluihin. Kolmi-nelikantaneuvottelut olivat sen sijaan lisääntyneet rahoitusneuvotteluissa investoinnin suunnitteluvaiheessa, jolloin neuvotteluissa oli mukana myös maataloustuotteiden ostaja tai neuvonnan edustaja. Kolmikannalla tarkoitetaan lainanhakijan, pankin ja ostajan edustajan läsnäoloa. Nelikannassa mukana on lisäksi neuvonta.

4.2.2 Maatalousinvestointien toteuttamisen haasteet

Rahoitusneuvottelijoista kolmeneljäsosaa arvioi, että maatalousinvestointien toteuttamisen hankaloituminen koskee varsinkin kotieläintalouden investointeja ja 40 prosenttia vastaajista arvioi kasvintuotannon investointien hankaloitumisen. Vain vajaa neljännes vastaajista koki maatalousinvestointien hankaloitumisen koskevan tiettyä maantieteellistä aluetta. (Kuva 15.)

Kuva 15. Maantieteellisen alueen tai tuotantos suunnan merkitys investointien hankaloitumisessa.

Avoimissa vastauksissa rahoitusneuvottelijat perustelivat investointien toteuttamisen hankaloitumista erityisesti kotieläintalouden investointien kasvaneella koolla, yrittäjien maksukyvyn heikentymisellä, vakuusarvojen muutoksilla ja sääntelymuutoksilla.

Investointien koko on kasvanut erityisesti kotieläintaloudessa, ja rahoitusneuvottelijat toivat esille, että suurten investointien rahoittaminen oli hankaloitunut kiristyneessä rahoitustilanteessa. Kotieläininvestointien yleisen tason kuvattiin olevan 3–4 miljoonaa euroa, kun aiemmin taso on ollut miljoonan euron luokkaa. Investointien suuruus lisää asiakkaalta vaadittavia selvityksiä, ja lisäksi kustannusarviot voivat ylittyä usein. Vakuuksista voi olla pulaa, jolloin vaaditaan tarkkaa suunnitelmaa ja laskentaa sekä rakentamisen seuranta.

Eri tuotantosuuntien välillä mainittiin olevan erilaisia riskejä. Esimerkiksi sikatalouden kuvattiin olleen pitkään heikosti kannattavaa. Kotieläintalouden kannattavuuden haasteet olivat viivästyttäneet erityisesti eläinten hyvinvointi-investointeja nauta- ja sikataloudessa. Broilerin- ja kananmunantuotannon ei koettu kärsineen vastaavanlaisista haasteista, mutta toisaalta siipikarjataloudessa jyllännyt IB-virus oli pudottanut tuotostmääriä ja sen myötä heikentänyt maksuvalmiutta. Avoimissa vastauksissa tuotiin myös esille, että turkistaloutta ei rahoiteta, sillä se nähtiin tuotantosuunnaksi, jolla ei arvioitu olevan tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Kasvinviljelyn kannattavuuden arvioitiin heikentyneen entisestään, vaikka erikoiskasvien viljelyn tilanne tunnistettiin melko hyväksi. Kasvihuonetuotannossa pohdintaa aiheutti muun muassa ulkomaisen työvoiman käyttö ja siihen liittyvät palkanmaksukäytännöt.

Rahoitusneuvottelijat arvioivat maatalousyrittäjien maksukyvyn yleisesti heikentyneen, jolloin yritysten heikentyneet luottoluokitukset lisäsivät vakuusvaateita ja nostivat riskipreemioita tai estivät rahoituksen kokonaan. Yrittäjien maksukäyttäytymisessä nähtiin parannettavaa, kuten myös rahoittajien luottoluokitusmalleissa. Investoivien kotieläintilojen ongelmaksi mainittiin jo ennestään olemassa oleva suuri velkamäärä, jolloin maksukyky muodostui entistä haastavammaksi. Rahoitusneuvottelijat korostivat, että maksukyky on myös todennettava kirjallisesti ja yrittäjillä oli usein vaikeuksia talouden tunnuslukujen laskeamisessa. Yrittäjiä ohjattiin tällöin käyttämään neuvontapalveluita, ja neuvojat olivatkin usein mukana rahoitusneuvotteluissa. Samalla laskelmien paikkansapitävyyteen ja yrittäjäominaisuuksiin kohdistui entistä enemmän vaateita.

Kustannus- ja korkotason nousun myötä investointihankkeita oli siirretty eteenpäin. Rakentamisen kustannusten kasvu ja samalla maatalouden heikko kan-

nattavuus oli rahoitusneuvottelijoiden mukaan vaikeuttanut uusien investointien rahoittamista. Lainakorkojen muutokset olivat lykänneet investointien toteutusajankohtaa ja karsineet peltomarkkinoilta toimijoita, jotka eivät kyenneet maksamaan nousseita korkokuluja. Näkemyksenä oli, että korkojen nousu ei mahdollista kannattavaa investointia ilman riittävää omarahoitusta ja hyvin kannattavaa liiketoimintaa, jolloin maatilayrityksen lähtötilanteen on oltava parempi ja velkaa oltava vähemmän kuin aiemmin.

Yrittäjien väliset erot taloudellisessa menestymisessä olivat rahoitusneuvottelijoiden mukaan kasvaneet merkittävästi. Investoinnit olivat hankaloituneet keskivertoisesti ja heikosti pärjäävillä tiloilla, kun taas parhaan neljänneksen osalta investointien toteutuminen ja rahoitus eivät olleet vaikeutuneet.

Vakuuksien merkitys luotonannossa korostui rahoitusneuvottelijoiden vastauksissa. Vakuusvaade oli kasvanut tuotantosunnasta riippumatta. Vakuusarvojen kerrottiin laskeneen ja riittävien vakuuksien saamisessa oli ollut ongelmaa aiempaa enemmän. Maantieteellisesti Itä-Suomi, Kainuu ja Lappi mainittiin haasteellisimmiksi rahoitettaviksi alueiksi. Maakuntien reuna-alueiden vakuudet arvioitiin heikommiksi kuin keskustaajamien läheisyydessä olevien alueiden.

Maatalouden suurin vakuusmassa korostettiin koostuvan pelto-omaisuudesta ja tuotantorakennuksista, ja kasvintuotantotiloilla vakuuksien tulevan vain pellostasta ja metsästä. Pellon arvo vaihteli merkittävästi valtakunnallisesti ja alueellisesti erityisesti kysynnän mukaan. Rahoitusneuvottelijat painottivat kotieläinvaltaisilla maatalousalueilla pellon arvon säilyneen korkeampana, ja myös tuotantorakennuksille olevan laskettavissa markkina- sekä tuottoarvolla korkeampi arvo.

Vastaajat korostivat rahoitusalan sääntelyn yleisesti lisääntyneen, ja erityisesti sääntelyn haasteita korostavissa vastauksissa vastaajat kokivat sääntelyn aiheuttavan vaikeuksia maatalouden rahoittamiseen jo ennestään haasteellisella toimialalla. Dokumentaation tarve oli muun muassa kasvanut merkittävästi, mikä sinänsä nähtiin perustelluksi, mutta huolenaiheena oli sääntelyn liiallinen ja epätarkoituksenmukainen kasvu.

Rahoitusneuvottelijat korostivat myös viranomaismääräysten lisääntyneen ja tiukentuneen. Maataloustukipolitiikan sääntelyn osalta erityisesti lihanautokasvatamoiden rakentamiseen saatavien avustusten tukiehtojen muutokset olivat hidastaneet lihanautantuotannon investointeja. Metsäkatoasetuksen myötä uuden tuotantorakennuksen paikan etsiminen oli koettu joillakin alueilla haasteelliseksi. Ympäristölupien osalta tuotantorakennusten sijoittuminen asuinra-

kennuksiin nähden oli tuottanut haasteita eräällä alueella. Lisäksi isoissa rakentamisen investoinneissa avustuskatto 1,2 miljoonaa euroa koettiin riittämättömäksi. Ruokaviraston maksuaikataulujen vaikean ennustettavuuden korostettiin myös hankaloittavan yrittäjien maksukykyä.

Nuorten yrittäjien investointimahdollisuuksia ja mahdollisuuksia saada rahoitusta vastaajat arvioivat hyväksi, kunhan laskelmat osoittavat riittävää kannattavuutta ja maksuvalmiutta. Ongelmana sukupolvenvaihdoksissa korostettiin usein olevan luopujilta jäävä suuri velkamäärä ja ylihintaiset omistajanvaihdokset, joissa kauppahinta ei seuraa maatilayrityksen tuottoarvoa. Todettiin, että pankki ei halua lähteä rahoittamaan tällaista. Vastaajat korostivat, että sukupolvenvaihdos ei voi olla luopujien tilinteon hetki, vaan eläkepäivien toimeentulosta pitäisi huolehtia jo yrittäjäuran aikana. Kauppahinnan perusteena tulisi olla maatilayrityksen tuottoarvo, toiminnan kannattavuus ja toiminnan tuottaman kassavirran riittävyys lainan hoitoon.

Taloudellista tilannetta ja laskelmia tutkittiin rahoitusneuvottelijoiden mukaan entistä tarkemmin investointien rahoitusneuvotteluissa. Sääntelyn vuoksi luotonhoitokyky tulee olla erityisen hyvin dokumentoitu. Mikäli dokumentaatio ei riitä, voi pankki joutua heikentämään asiakkaan luokitusta tai pahimmillaan arvioimaan rahoittamansa maatilalan maksukyvyttömäksi eli järjestämättömäksi. Ongelmana voi myös olla, että vakuudet on usein sidottu sukupolvenvaihdoslainoihin, jolloin vakuuksia ei riitä investointilainoille heti sukupolvenvaihdoksen jälkeen.

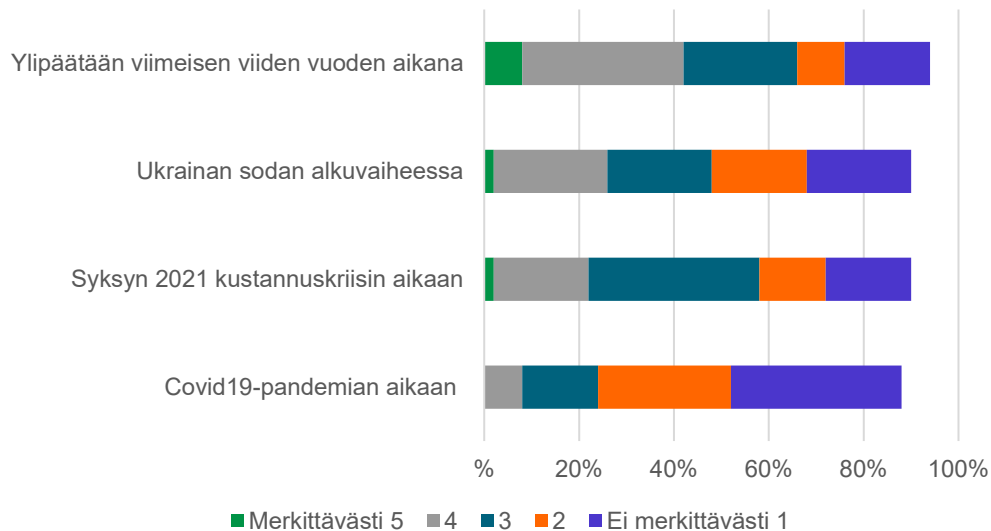
Rahoitusneuvottelijat kiinnittivät myös entistä enemmän huomiota yrittäjäominaisuuksiin nuorten yrittäjien keskuudessa. Näkemyksenä oli, että nuoret ovat koulutettuja, heillä on tietoa ja ammattitaitoa, mikä vahvistaa yrittäjäominaisuuksia ja tukee investointien rahoitusmahdollisuuksia.

4.2.3 Järjestämättömien saamisten kehitys

Rahoitusneuvottelijoista 42 prosenttia arvioi, että järjestämättömät saamiset⁵ maatalouslainoissa olivat lisääntyneet merkittävästi ylipäätään viimeisen viiden

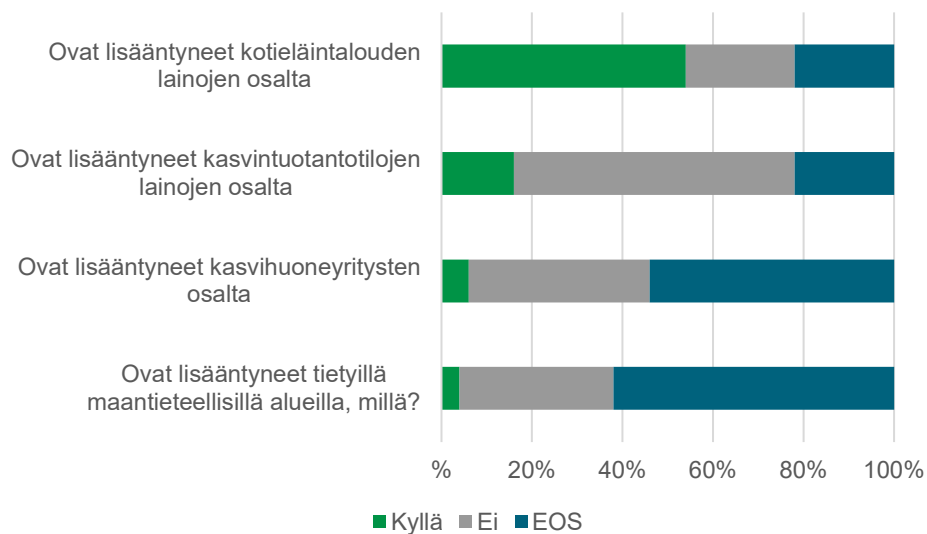
⁵ *Hoitamattomilla lainoilla tai järjestämättömillä saamisilla* tarkoitetaan sitä, kun saaminen on yli 90 päivää myöhässä, tai on syytä olettaa, ettei velallinen suoriudu maksuistaan. Lähde: Finanssivalvonta, Luotto- ja takauskanta, erääntyneet ja järjestämättömät saamiset. Termit tarkoittavat samaa, mutta esim. Suomen Pankki raportoi usein *hoitamattomien lainojen* osuutta lainakannasta, kun taas pankit, Euroopan keskuspankki EKP ja Finanssivalvonta puhuvat *järjestämättömistä saamisista*.

vuoden aikana, kun vajaa viidennes arvioi, että lisäystä ei ollut merkittävästi tapahtunut. Järjestämättömien saamisten lisäys oli rahoitusneuvottelijoiden näkemyksen mukaan tapahtunut syksyn 2021 kustannuskriisin aikaan ja myös Ukrainan sodan alkuvaiheessa, kun taas järjestämättömien saamisten lisääntyminen ei vastauksissa juurikaan yhdistynyt Covid19-pandemian aikaan (Kuva 16).

Kuva 16. Järjestämättömien saamisten lisääntyminen viimeisten viiden vuoden aikana.

Yli puolet rahoitusneuvottelijoista arvioi järjestämättömien saamisten lisääntyneen kotieläintalouden lainakannassa, kun vain vajaa viidennes arvioi järjestämättömien lainojen lisääntyneen kasvintuotantotilojen lainakannassa sekä vain kuusi prosenttia arvioi näin käyneen kasvihuoneyritysten osalta. Järjestämättömien lainojen lisääntymisen ei erityisesti arvioitu kohdistuvan tiettyihin maantieteellisiin alueisiin (Kuva 17).

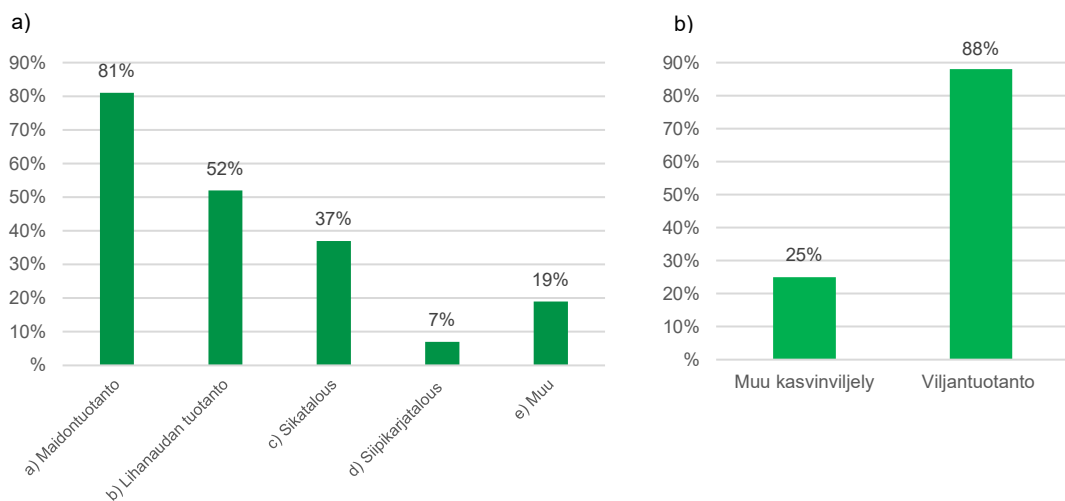

Kuva 17. Järjestämättömät saamiset tuotantosuuruutta tai alueellisesti.

81 prosenttia vastaajista⁶ arvioi, että tuotantosuunnittain tarkasteltuna järjestämättömät lainat olivat lisääntyneet maidontuotantotiloilla, vastaavasti vain 7 prosenttia arvioi näin käyneen siipikarjatiljoilla. Kasvintuotantotilojen osalta 88 prosenttia vastaajista⁷ arvioi, että järjestämättömät lainat olivat lisääntyneet viljantuotannossa ja 25 prosenttia arvioi, että muussa kasvinviljelyssä.

⁶ Tässä kysymyksessä vastaajien määrä oli 27.

⁷ Tässä kysymyksessä vastaajien määrä oli 8.

Kuva 18. Järjestämättömät saamiset kotieläintaloudessa tuotantosuunnittain (a) ja Järjestämättömät saamiset kasvintuotannossa tuotantosuunnittain (b).

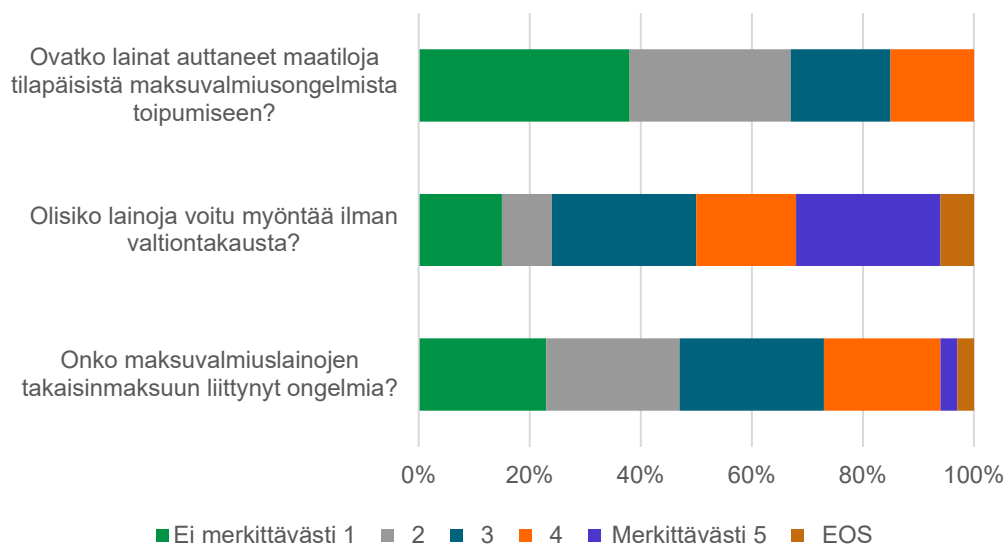
4.2.4 Valtion takaamat maksuvalmiuslainat

Kyselyssä tiedusteltiin rahoitusneuvottelijoiden näkemyksiä valtion takaamista maksuvalmiuslainoista. Rahoitusneuvottelijoista 34 vastasi, että heidän pankissaan on myönnetty kyseisiä lainoja ja seuraavat kysymykset esitettiin vain näille vastaajille.

Useissa vastauksissa korostui kriittisyys maksuvalmiuslainoja kohtaan ja näkemys siitä, että lainoilla ei ollut toivottua vaikutusta tilapäisistä maksuvalmiusongelmista toipumiseen. Suurin osa vastauksista painottui korostamaan näkemystä, että maksuvalmiuslainojen merkitystä ei koettu suureksi (Kuva 19).

Noin neljäsosa rahoitusneuvottelijoista vastasi, että maksuvalmiuslainoja olisi voitu myöntää myös ilman valtiontakausta. Muuten vastaukset jakautuivat myös melko tasaisesti läpi eri vaihtoehtojen.

Rahoitusneuvottelijoilta tiedusteltiin myös sitä, onko maksuvalmiuslainojen takaisinmaksussa ongelmia. Vastaukset jakautuivat tasaisesti, mutta erityisesti merkittäviä ongelmia ei nähty olevan takaisinmaksussa, sillä vain 3 prosenttia vastaajista valitsi vaihtoehdon ”Merkittävästi”.

Kuva 19. Pankkien rahoitusneuvottelijoille esitetyt kysymykset maksuvalmiuslainoihin liittyen.

Kolmekymmentä rahoitusneuvottelijaa vastasi myös avoimeen kysymykseen maksuvalmiuslainojen tarkoituksenmukaisuudesta. Avoimissa vastauksissa korostuivat merkittävästi kriittiset näkemykset. Kahdessa positiivisessa vastauksessa korostettiin muun muassa lainojen helpottaneen maksuvalmiutta, mutta laina-ajan katsottiin joissakin tapauksissa olevan liian lyhyt, ja todettiin, että lainojen myöntämisen hetkellä maksuvalmiuslainan katsottiin olleen tarpeen.

Vajaassa kymmenessä vastauksessa näkemys oli pääosin neutraali. Neutraaleissa vastauksissa korostettiin maksuvalmiuslainojen positiivista, mutta vähäistä vaikutusta ja toisaalta sitä, onko näillä lainoilla ollut tosiasiallista vaikutusta. Tarkoituksenmukaisuutta arvioitiin suhteessa siihen, että talousvaikeudet todellisuudessa olivat lyhytaikaisia ja vakuuksien arvioitiin olleen niukkoja, mutta vastauksissa arveltiin, että todellisuudessa tällaisia tapauksia on luultavasti ollut kovin vähän. Maksuvalmiuslainojen kysynnän epäiltiin kohdistuneen tiloille, joilla taloudelliset ongelmat eivät olleet lyhytaikaisia.

Noin kahdessa kolmasosassa avoimista vastauksista näkemykset maksuvalmiuslainoista olivat kriittisiä. Suurin kritiikin aihe oli maksuvalmiuslainojen koettu epätarkoituksenmukaisuus ja lisärahoituksen ohjaaminen maataloille tilanteessa, jossa heikon kannattavuuden juurisyyhin ei paneuduttu. Maksuvalmiuslainoja hakeneita tiloja luonnehdittiin näissä vastauksissa ongelmatiloiksi, ja lainojen myöntämisen todettiin olleen usein mahdotonta. Vastauksissa nostettiin esille myös ehtojen kiristyminen vuoden 2017 jälkeen.

Kriittisissä avoimissa vastauksissa korostettiin myös sitä, että maksuvalmiuslainan enimmäiskoko oli alimitoitettu aktiivimaatilalle. Käytännössä lainalla oli rahoitettu esimerkiksi yhden kuukauden rehulasku tai yhden vuoden tuotantopannokset viiden vuoden maksuajalla maatalan kokoluokan mukaan. Toisaalta lainan lyhentämisen todettiin toimivan tarkoitustaan päinvastaisella tavalla: maksuvalmius on voinut heikentyä, kun lyhennettäväksi on tullut yksi ylimääräinen laina nopealla lyhennysaikavälillä. Useassa vastauksessa epäiltiin myös lisälainan tarkoituksenmukaisuutta jo valmiiksi velkaisten tilojen maksuvalmiuden parantamiseksi. Kriittisimmissä vastauksissa lisälainaa verrattiin tekohengitykseen, joka olisi ollut parempi jättää antamatta. Eräissä vastauksissa todettiin, että tiloilla, joille laina olisi ollut tosiasiallisesti relevantti, rahoitus olisi järjestynyt ilman valtiontakaustakin eikä lainaa kysyneiden joukossa juurikaan ollut asiansa hyvin hoitaneita tiloja.

Rahoitusneuvottelijat suosittelivat avoimissa vastauksissa kehittämissuhteiksi pääosin valtion takaamista maksuvalmiuslainoista luopumista. Vaihtoehtona esitettiin korkotukilainojen kehittämistä (korkomenojen tukemista) tai lyhennysvapaiden myöntämisen helpottamista.

5 Näkemyksiä riskien tarkastelusta, rahoitusprosessista ja investointien toteutuksesta

Maatalouden rakennekehityksen myötä yksittäisten investointien suuruusluokka on noussut. Investointien koon kasvaessa myös riskienhallinnan merkitys kasvaa. Lainaneuvottelujen yhteydessä tehtyjen riskien tarkastelujen lisäksi tässä luvussa raportoidaan myös investointien kustannusarvioinnin onnistumiseen liittyvät kysymykset sekä pankkien näkemyksiä rahoitusneuvottelujen viimeaikaisesta kehityksestä.

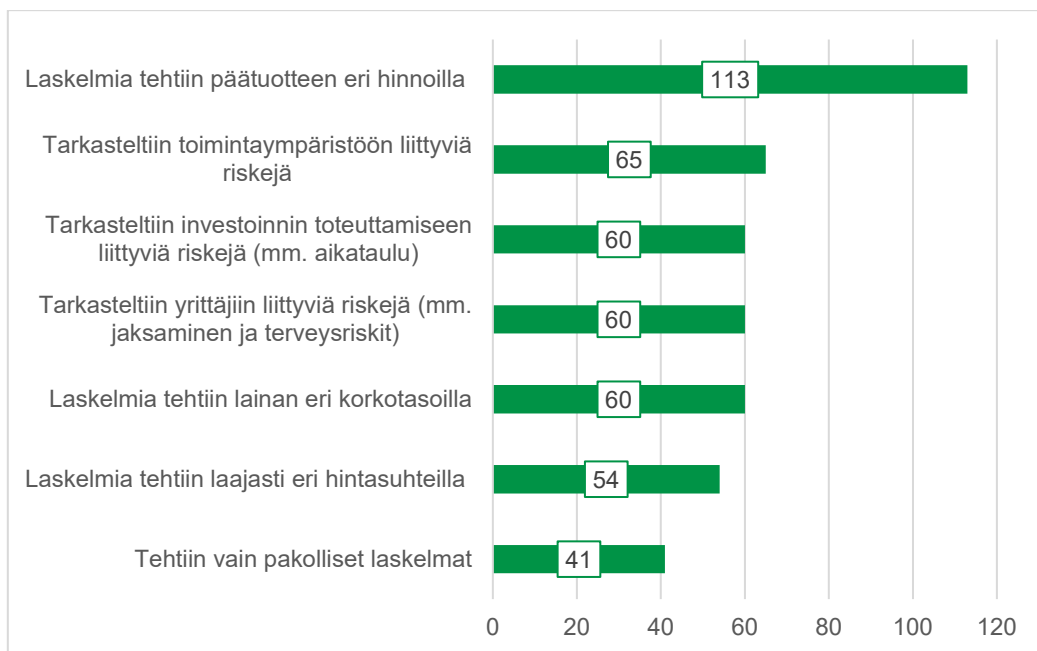
5.1 Kysely maatalousyrittäjille

5.1.1 Riskien tarkastelu

Maatalousyrittäjiltä tiedusteltiin, miten riskejä tarkasteltiin investoinnin suunnittelun yhteydessä. Tyypillisin tapa (noin 60 prosenttia vastaajista) on tarkastella taloudellisia riskejä päätuotteen eri hinnoilla. Investointityypin mukaan oli melko tyypillistä pohtia myös toimintaympäristöön, investoinnin toteuttamiseen

ja yrittäjään itseensä liittyviä riskejä. Toisaalta viidennes vastaajista oli tehnyt vain pakolliset laskelmat ilman riskilaskelmia.

Riskien tarkastelemisesta sai kertoa tarkemmin avoimissa vastauksissa. Pohdinta investointia suunniteltaessa sekä itse rahoitusneuvotteluissa oli ollut monipuolista; nostoina keskustelunaiheista olivat esimerkiksi yksinyrittämisen riskit, maatalan strategia, eläintautiriskit sekä tukipolitiikkaan liittyvät riskit.

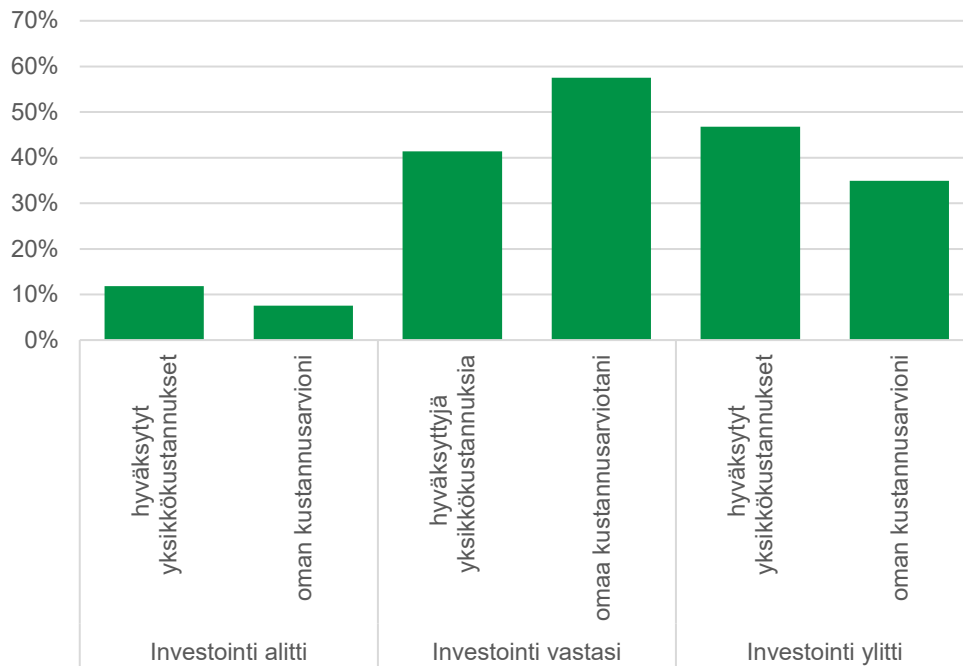
Kuva 20. Hankkeiden riskien tarkastelu maatalousyrittäjäkyselyn mukaan.

5.1.2 Investointien kustannukset

Maatalousyrittäjiltä kysyttiin toteutettujen investointien kustannusarvioista. Vastausten perusteella kustannusarvioita sekä alitetaan että ylitetään (Kuva 21). Vastaajista 41 prosenttia arvioi investoinnin toteutuneiden kustannusten vastanneen hyväksytyjä yksikkökustannuksia, kun taas 47 prosenttia arvioi yksikkökustannusten olevan liian matalat toteutuneisiin kustannuksiin nähden. Vastaajista 12 prosenttia puolestaan arvioi, että yksikkökustannukset alitettiin investoitaessa.

Oma kokonaiskustannusarvio kokonaiskustannuksista piti 58 prosentilla vastanneista. Oman arvionsa ylitti 35 prosenttia vastaajista, mutta alitti vain 8 pro-

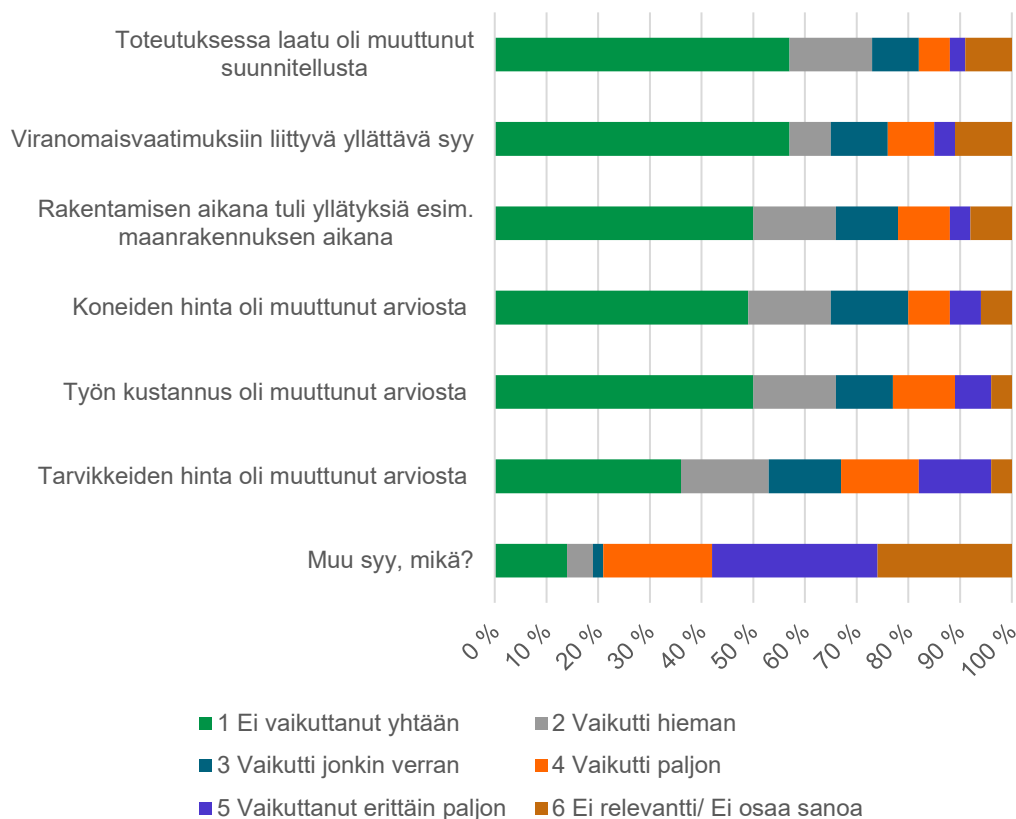
senttia vastaajista. Oman kustannusarvion ylityksiä tapahtui kaikissa maatalouden tuotantosuunnissa ja toisaalta myös useissa investointityypeissä, kuten kasvihuoneissa, kuivaamoissa ja energiatuotannon investoinneissa.

Kuva 21. Hyväksytyjen yksikkökustannusten ja kokonaiskustannusten arvioiden ja toteutuneiden kustannuksen onnistuminen.

Investointiin liittyvien tarvikehintojen nousu oli keskeisin syy kustannusarvioiden ylitykseen, vaikka suurin osa kyselyyn vastanneiden investoinneista oli toteutettu ennen yleistä kustannusten nousua. Muut kustannusarvioiden ylitysten syyt olivat moninaisia, tapauskohtaisesti esimerkiksi rakentamispaiikkaan, aika-tilaan tai laatuun liittyviä. Viranomaisvaatimuksiin tai valituksiin liittyviä syitä nousi myös esiin.

Avoimissa vastauksissa kustannusnousujen syiksi mainittiin esimerkiksi sähkö- ja LVI-urakoiden hintojen kiinnittämättä jättäminen sekä rakentamisen aikana tehdyt muutospäätökset.

Kuva 22. Kustannusten nousujen syyt.

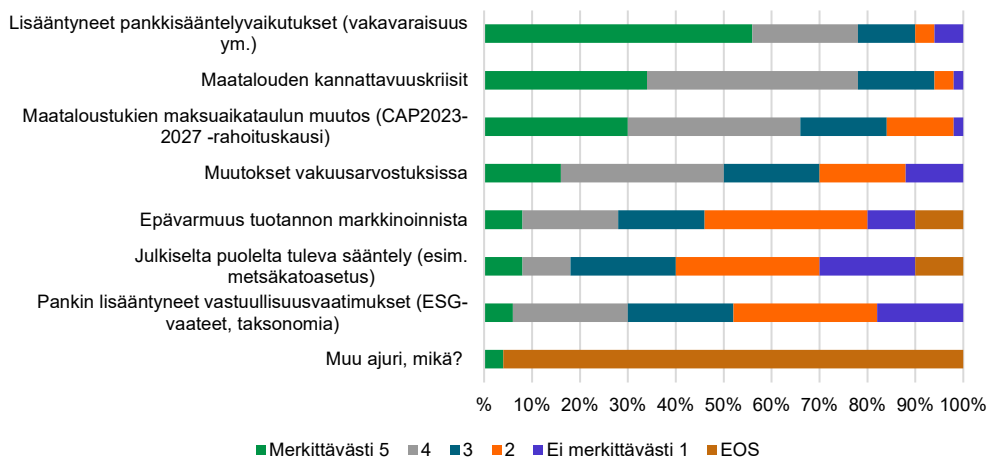
Kustannusarvion ylittäneistä 22 prosenttia ilmoitti tarvinneensa ylityksen vuoksi vielä lisärahoitusta, joka yleensä kuitenkin oli järjestynyt. Joissakin tapauksissa oli neuvoteltu jo valmiiksi liikkumavaraa lainan kokonaissummaan yllätyksien varalle.

5.2 Kysely rahoitusneuvottelijoille

5.2.1 Rahoitusneuvottelujen kehityksestä

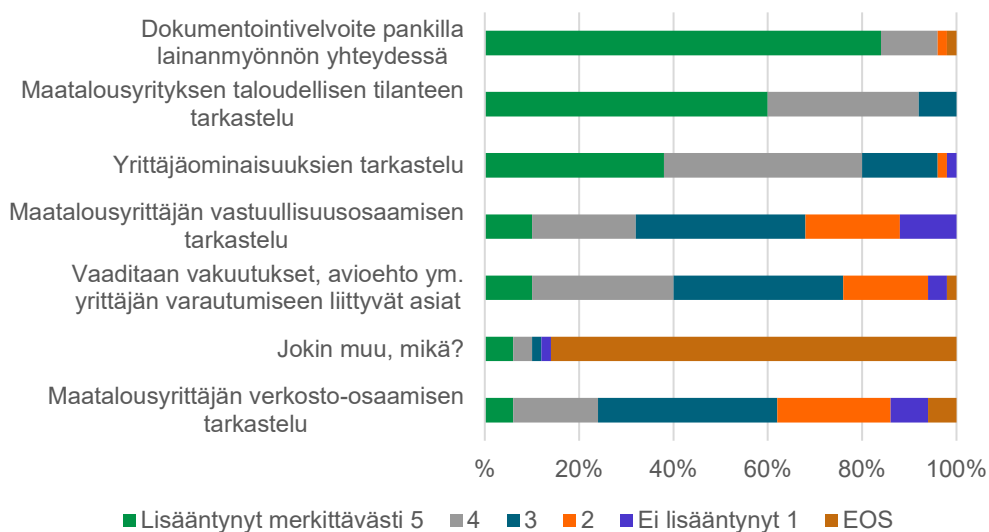
Maatilojen lainapäätöksiin viimeisten viiden vuoden aikana vaikuttaneista tekijöistä merkittävimmit rahoitusneuvottelijoiden vastauksissa nousivat lisääntyneen pankkisääntelyn vaikutukset, joita yli puolet vastaajista piti merkittävänä. Maatalouden kannattavuuskriisiä ja maataloustukien maksuaikataulun muutoksia EU:n CAP2023–2027 rahoituskaudella piti merkittävänä noin kolmannes vastaajista. Vastaajista puolet arvioi, että muutokset vakuusarvostuksissa olivat olleet merkittävä tai melko merkittävä lainapäätöksiin vaikuttava tekijä vii-

meisten viiden vuoden aikana. Sen sijaan julkisen sektorin sääntelyn vaikutuksia ei pidetty kovin merkittävänä lainapäätöksiin vaikuttaneena tekijänä, kuten ei myöskään pankin lisääntyneitä vastuullisuusvaatimuksia. (Kuva 23.)

Kuva 23. Maatilojen lainapäätöksiin viimeisten viiden vuoden aikana vaikuttaneet tekijät.

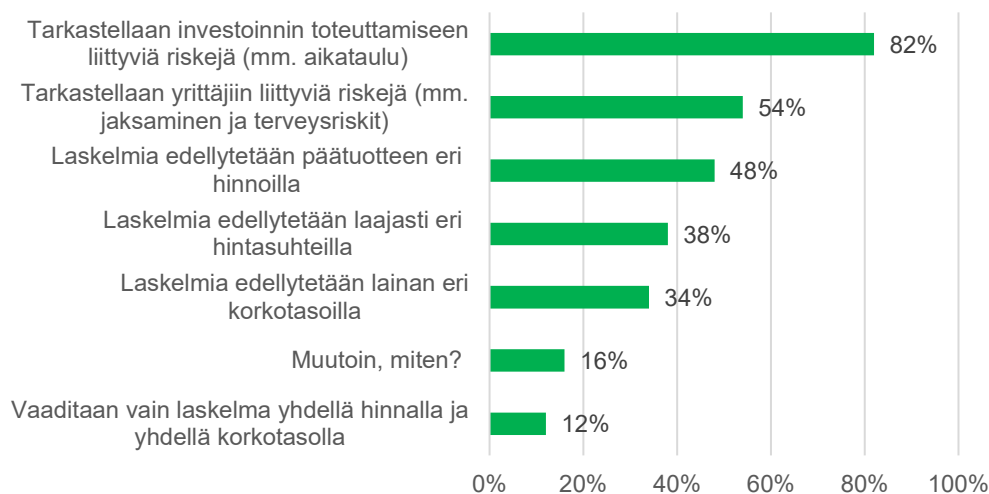
Arvioidessaan lainanmyöntökriteereihin tulleita muutoksia tai muutoksia hakuvaiheessa painotettaviin asioihin 82 prosenttia rahoitusneuvottelijoista koki, että pankkien dokumenttivelvoite lainanmyönnön yhteydessä on lisääntynyt merkittävästi. Maatalousyrityksen taloudellisen tilanteen tarkastelu oli myös lisääntynyt merkittävästi tai melko merkittävästi kaikkien vastaajien arvion mukaan. Reilu kolmasosa vastaajista arvioi, että yrittäjäominaisuuksien tarkastelu oli lisääntynyt merkittävästi. Vain kymmenesosa vastaajista arvioi, että vastuullisuusosaamisen tarkastelu oli lisääntynyt merkittävästi, kuten myös yrittäjän riskien varautumiseen liittyvien asioiden tarkastelu. Yli puolet vastaajista näki kuitenkin näiden asioiden lisääntyneen jonkin verran. (Kuva 24.)

Kuva 24. Lainanmyöntökriteereissä tai hakuvaiheessa painotettavissa asioissa tapahtuneet muutokset viimeisen viiden vuoden aikana.

5.2.2 Riskien tarkastelu

Vastaajista 84 prosenttia arvioi, että maatalouden rahoitukseen liittyvät riskit olivat lisääntyneet viimeisten viiden vuoden aikana. Lainanmyönnön yhteydessä tarkasteltiin ennen kaikkea investoinnin toteuttamiseen liittyviä riskejä, muun muassa aikataulun pitävyyttä. Toiseksi tärkeimmäksi riskiksi vastaajat nostivat yrittäjiin liittyvät riskit. Riskitarkastelua tehtiin lisäksi edellyttämällä laskelmia päätuotteen eri hinnoilla, eri hintasuhteilla ja lainan eri korkotasolla (Kuva 25).

Kuva 25. Rahoitusneuvottelun yhteydessä tarkasteltavat riskit rahoitusneuvottelijoiden mukaan.

Avoimissa vastauksissa useat rahoitusneuvottelijat luonnehtivat riskien toisaalta lisääntyneen mutta korostivat myös, että riskejä on aina ollut. Riskeinä mainittiin taloudelliset riskit, maatalouden heikko ennustettavuus, politiikka-muutokset, sään ääri-ilmiöt ja yrittäjänsä itseensä liittyvät henkilöriskit sekä yrittäjien kyky reagoida vastuullisuusvaatimuksiin.

Taloudellista riskiä on lisännyt ennen muuta yleinen kustannusten nousu ja markkinakorkojen nousu. Yrityskoon kasvu suurentaa investointien kokoa ja lainamääriä. Maatilat velkaantuvat aikaisempaa helpommin myös muualle kuin pankkiin; muun muassa osuuspääomalainat ovat lisääntyneet, mikä heikentää asiakkaan lainan takaisinmaksukykyä. Tuottajahintojen voimakkaat ja nopeat vaihtelut ovat lisääntyneet, ja markkinariskit ovat kasvaneet. Nämä loivat epävarmuutta myös maksuvalmiuslaskelmiin.

Maatalouden ennustettavuus on heikentynyt nopeiden ja yllättävien toimintaympäristön muutosten vuoksi, ja maatalousyrittäjältä vaaditaan yhä enemmän varautumista ja kykyä ennakoida muutoksia. Varautuminen on kuitenkin vaikeaa, sillä maatilayritykset ovat alttiina monille tekijöille, joihin yrittäjä ei voi itse vaikuttaa, kuten sään ääriolosuhteet, tuottajahintojen ja tuotantopanosten rajut muutokset ja tukipolitiikan muutokset. Vaikea ennustettavuus lisää maataloustuotannon riskisyyttä ja vaikeuttaa rahoittajan päätöksentekoa. Sääntelyn edellyttämät vaatimukset olivat kasvaneet ja dokumentointi ja selvitystyö lisääntynyt pankeissa jatkuvasti. Rahoitusneuvottelijat kertoivat tarkastelevansa asiakkaan tilannetta entistä tarkemmin ja joutuvansa laatimaan rahoitusta myönnettäessä ennusteen maatalousyrittäjän toiminnasta.

Poliittiset päätökset vaikuttavat toimintaympäristöön ja lisäävät osaltaan toiminnan riskiä. EU-tukien maksatusten ajankohtien epävarmuus ja tukileikkaukset luovat epävarmuutta yritystoimintaan. Viivästykset tukimaksatuksissa aiheuttavat yritysten budjettien paikkansapitämättömyyttä ja tuottavat lyhyiden käyttöpääomalainojen tarvetta ja lyhennysvapaatarpeita, jotka puolestaan pahimmillaan vaikeuttavat tulevien investointien rahoittamista.

Rahoitusneuvottelijat arvioivat sääntelyaloitteiden, kuten metsäkatoasetuksen ja ennallistamisen, vaikutusten maatalouden investointeihin ja niiden rahoitukseen olleen vielä verrattain vähäinen. Metsäkatoasetus oli kuitenkin jo viivästyttänyt rakennushankkeita, tai asiakkaat olivat joutuneet siirtämään rakennuspaikkaa tai jopa perumaan tuotantorakennusinvestointeja.

Yrittäjän jaksamiseen ja terveyteen liittyvät riskien korostettiin lisääntyvän yksikkökoon kasvaessa. Lisäksi sääntelyn lisääntyessä johtamistaidot ja osaaminen nousivat entistä tärkeämmiksi asioiksi riskitarkastelussa. Vastaajat korostivat kuitenkin investoivien yrittäjien olevan entistä ammattitaitoisempia yrittäjiä.

Riskinä mainittiin myös se, että lainamäärät voivat olla niin suuria, että tilan toiminnan loppuessa mahdollisesti jäljellä olevia maatilalainoja ei kyetä maksamaan palkkatyön turvin, mikä vielä aiemmin on ollut mahdollista lainamäärien ollessa pienempiä. Lisäksi tilan toiminnan jatkajia ei välttämättä löydy, mikä on myös rahoituksellinen riski.

Rahoitusneuvottelijat nostivat yhdeksi riskitekijäksi asiakkaiden kyvyn vastata tuleviin vastuullisuusvaatimuksiin. Haasteena he arvioivat olevan muun muassa yritysten verkostojen ja yhteistyökumppaneiden riittävyyden, joilla koettiin olevan entistä merkittävämpi rooli tilakokonaisuuden kannalta.

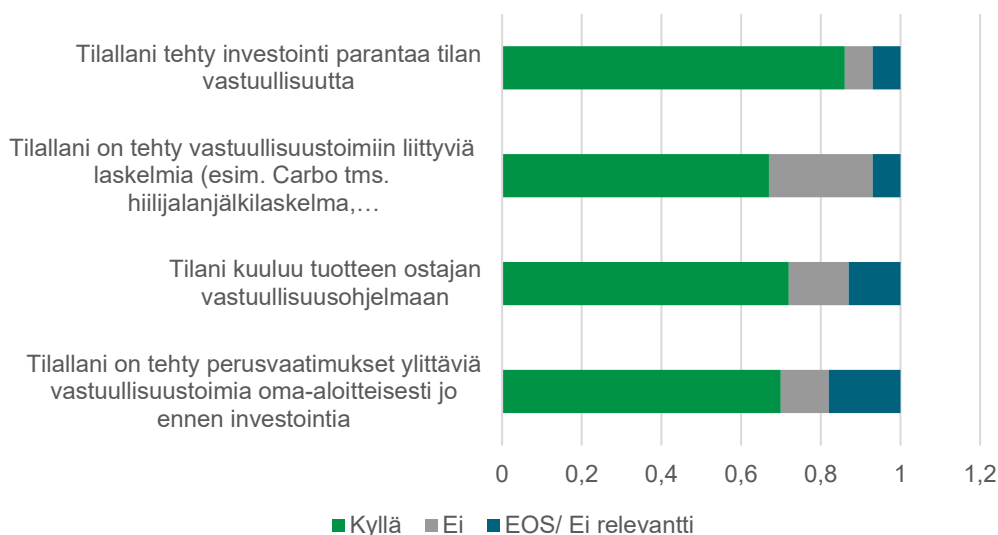
Rahoitusneuvottelijat korostivat myös, että sään ääri-ilmiöt tuovat lisääntyvää riskiä kasvintuotantoon ja kotieläintaloudessa tautiriskit olivat lisääntyneet.

6 Näkemyksiä vastuullisuudesta maatalousrahoituksessa

Tässä luvussa esitetään sekä maatalousyrittäjäkyselystä että rahoitusneuvottelijakyselystä kysymykset, joilla kartoitettiin vastuullisuuden roolia ja merkitystä lainaneuvottelujen yhteydessä.

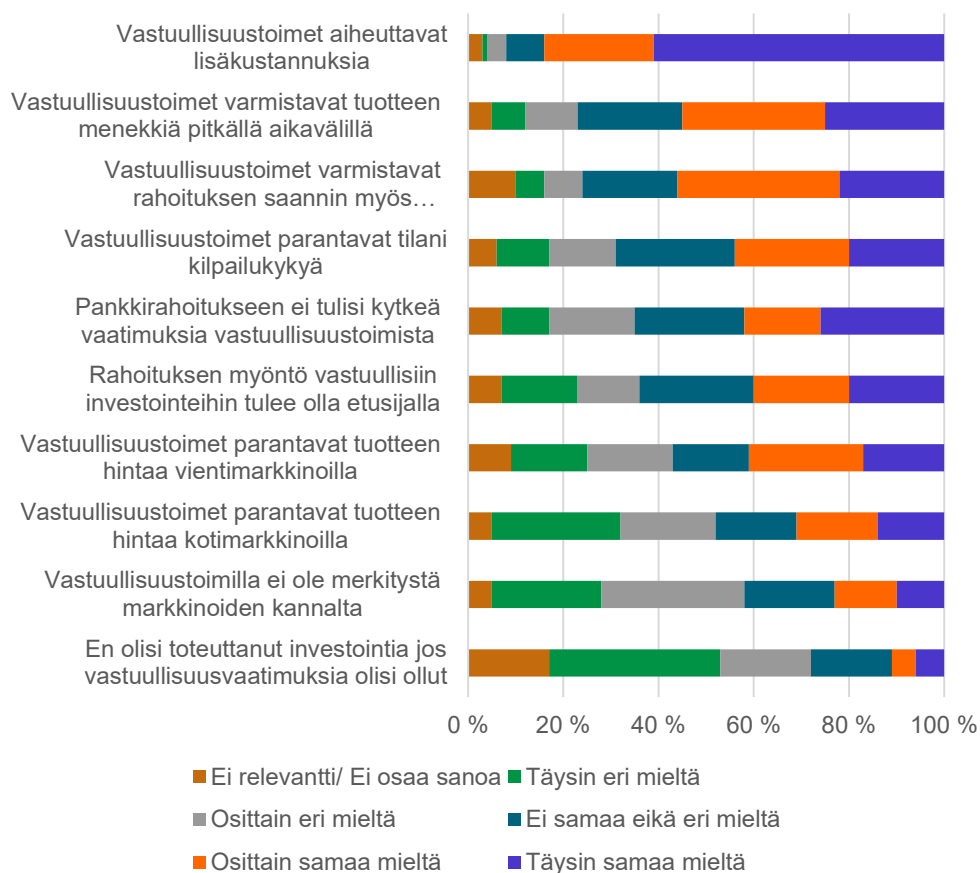
6.1 Kysely maatalousyrittäjille

Kyselyssä selvitettiin investoineiden tilojen näkemyksiä vastuullisuudesta. Kyselyssä vastuullisuus määriteltiin maatalan vastuuksi toimintojensa vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan, sidosryhmiin ja ympäristöön. Suurin osa vastaajista arvioi, että tehty investointi parantaa tilan vastuullisuutta. Suuren investoinnin toteuttaneilla tiloilla on varsin usein jo tehty vastuullisuustoimiin liittyviä laskelmia. Vastaajat kertoivat myös, että tiloilla on jo aiemmin tehty perusvaatimukset ylittäviä toimia oma-aloitteisesti. Konkreettisina toimina, joilla tilat ovat parantaneet vastuullisuutta, mainittiin esimerkiksi viljelyn monipuolistaminen, hiiliviljely sekä siihen liittyvät laskelmat, joiden pohjalta toimintaa myös kehitetään. Vastuullisuustoimina nostettiin esille myös kierrätyslannoitteiden käyttö, eläinten hyvinvointiin ja vapaaseen liikkumiseen panostaminen, jatkuva toiminnan kehittäminen ja hävikkien minimointi, auditoinnit, työntekijöiden hyvinvointiin panostaminen sekä energiainvestoinnit.

Kuva 26. Taustakysymyksiä vastuullisuustoimista maatalousyrittäjille.

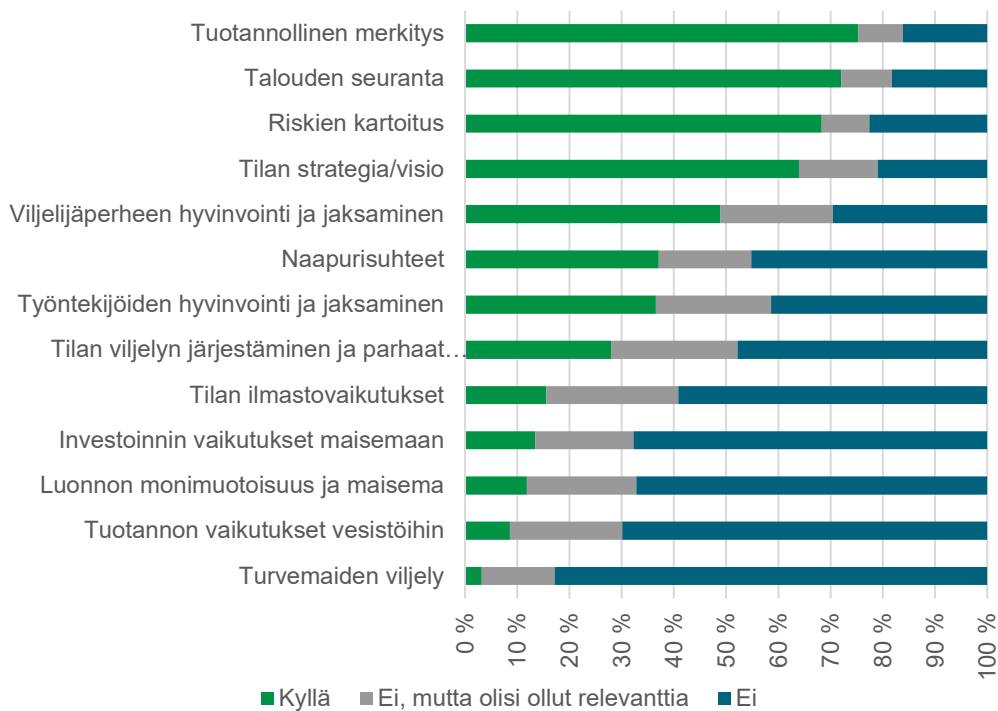
Suurin osa maatalousyrittäjistä piti perusvaatimukset ylittävään vastuullisuuteen panostamista tärkeänä mutta katsoi siitä aiheutuvan lisäkustannuksia. Tuotteiden menekkin varmistaminen pitkällä aikavälillä oli tärkein konkreettinen hyöty vastuullisuustoimiin panostamisesta. Vastuullisuuteen panostamisen arvioitiin myös parantavan tilan kilpailukykyä. Lisäksi toimien nähtiin varmistavan rahoituksen saamisen edellytyksiä myös tulevaisuudessa. Vastaajat olivat hie-
man varovaisempia arvioimaan, tulisiko rahoituksen myöntämisen kuitenkin olla etusijalla vastuullisemmissa investoinneissa.

Kuva 27. Maatalousyrittäjien näkemyksiä vastuullisuustoimien vaikutuksista.

Maatalouden rahoitusneuvotteluissa vastuullisuus on vielä uusi asia, ja siihen liittyvä keskustelu on vasta käynnistymässä. Tärkein asia, josta rahoitusneuvotteluissa keskusteltiin, oli investoinnin tuotannollinen merkitys ja tilan taloudellinen tilanne (Kuva 28). Riskien kartoitus sekä investointi osana tilan pidemmän aikavälin suunnitelmia olivat myös tyypillisiä keskusteluaiheita. Sosiaali-

nen kestävyys, kuten viljelijäperheen hyvinvointi, naapurisuhteet ja työntekijöiden hyvinvointi olivat talousaiheiden jälkeen toiseksi tärkein keskustelun aihe. Ympäristönäkökulmat sen sijaan eivät olleet vielä kovinkaan yleisiä puheenaiheita rahoitusneuvotteluissa, vaikka monet vastaajat olisivat kokeneet senkin jollakin tasolla tarpeelliseksi. Turvemaiden viljelyyn liittyvistä asioista ei ollut juurikaan keskusteltu rahoitusneuvotteluissa.

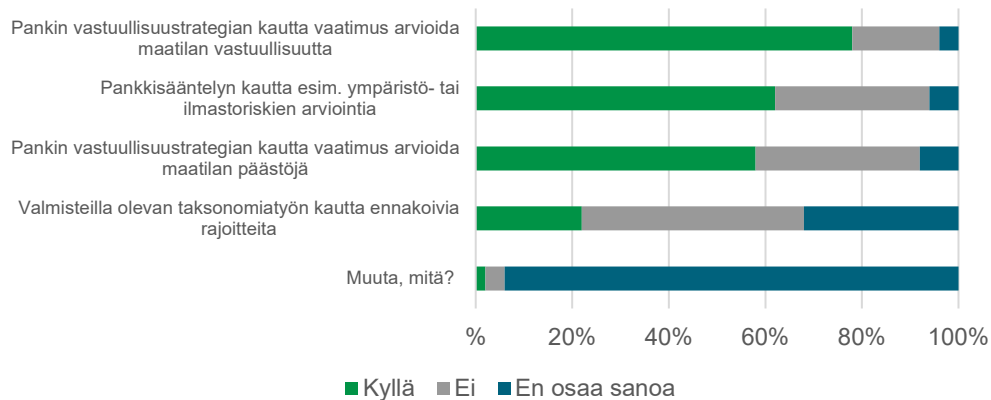
Kuva 28. Vastuullisuuteen liittyvistä asioista keskustelu rahoitusneuvottelussa.

6.2 Kysely rahoitusneuvottelijoille

Pankkien rahoitusneuvottelijoiden kyselyssä selvitettiin rahoitusneuvottelijoiden näkemyksiä vastuullisuudesta maatalouden rahoituksessa.

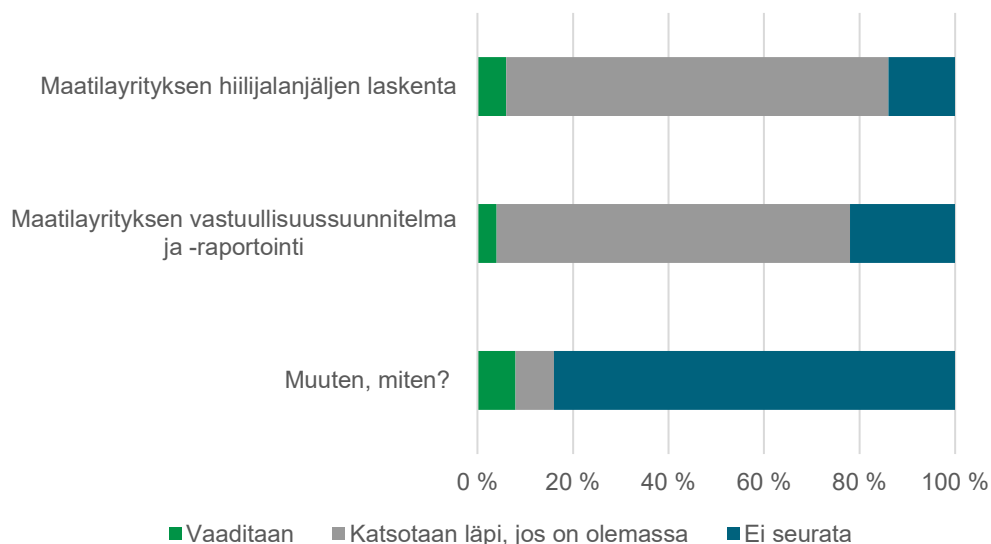
Kysymykseen, tuleeko rahoitusneuvottelijoille ohjeistusta tai rajoitteita vastuullisuussäätelystä, suurin osa vastasi, että pankin vastuullisuusstrategian kautta tulee vaatimuksia arvioida maatilan vastuullisuutta sekä maatilan päästöjä lainanmyönnön yhteydessä. Yli puolet rahoitusneuvottelijoista vastasi, että pankkisäätelyn kautta tulee myös vaatimus arvioida ympäristö- ja ilmastoriskejä. Valmisteilla olevan taksonomiatyön ei kuitenkaan vielä koettu juurikaan

tuoneen ennakoivia rajoitteita lainanmyöntöön, vain viidesosa näki tällä olleen rajoitteita luovia vaikutuksia (Kuva 29).

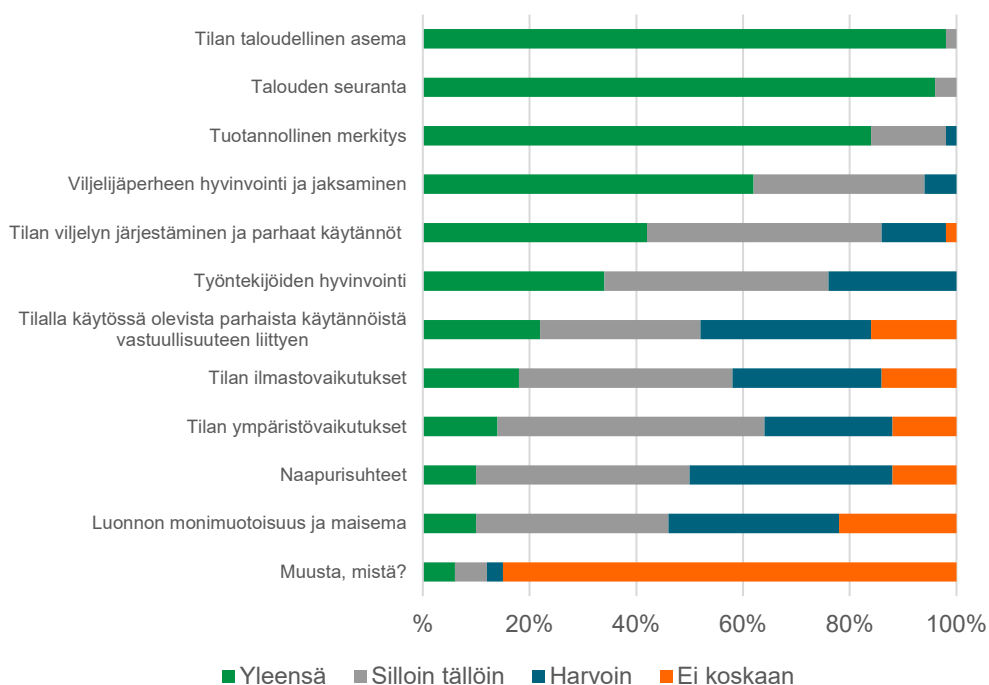
Kuva 29. Vastuullisuusohjeistus ja -sääntely ja rajoitteet maatalouden lainanannossa.

Pankeissa seurattiin maatalojen vastuullisuutta yleisemmin (80 prosenttia) tutustumalla maatilayrityksen hiilijalanjäljen laskentaan, jos sellainen oli olemassa. Vain muutama rahoitusneuvottelija kertoi hiilijalanjälkilaskentaa vaadittavan. Maatilayrityksen vastuullisuussuunnitelma katsottiin myös useimmiten (74 prosenttia) läpi, jos se oli olemassa, vain muutama vastaaja kertoi sen olevan vaatimuksena rahoituksessa (Kuva 30).

Kuva 30. Pankkien vastuullisuusseuranta maatalouslainojen osalta.

Maatalouden rahoitusneuvottelujen yhteydessä vastuullisuuteen liittyvistä asioista käytävistä keskusteluista vastaajat nostivat ykköseksi lähes yksimielisesti tilan taloudellisen aseman ja talouden seurannan. Tilan tuotantoon liittyvät asiat olivat talouden jälkeen tärkein keskustelun aihe osana vastuullisuutta. Viljelijäperheen hyvinvoinnista ja jaksamisesta keskusteltiin hyvin yleisesti, samoin työntekijöiden hyvinvoinnista. Tilan ympäristö- ja ilmastovaikutukset sekä luonnon monimuotoisuus ja maisema eivät sen sijaan olleet vielä kovin yleinen keskustelunaihe rahoitusneuvotteluissa. Naapuruksuhteista keskusteltiin enimmäkseen silloin tällöin tai harvoin (Kuva 31).

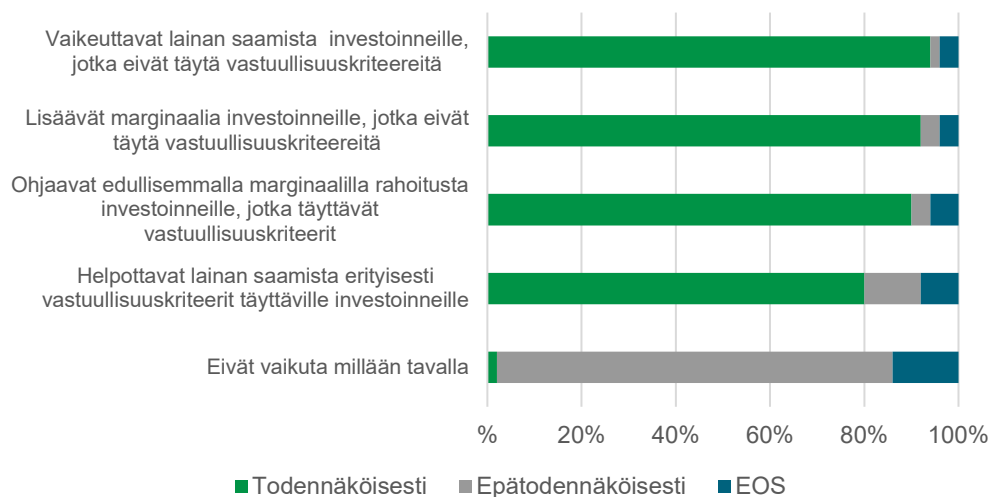
Kuva 31. Keskustelu vastuullisuusteemoista osana lainaprosessia.

Rahoitusneuvottelijoista valtaosa, 86 prosenttia arvioi vastuullisuusasioiden tulevan osaksi luottoluokitusprosessia seuraavien viiden vuoden aikana. Avomissa vastauksissa rahoitusneuvottelijat perustelivat näkemyksiänsä.

Vastuullisuusasiat tulevat rahoitusneuvottelijoiden näkemysten mukaan väistämättä maatalouden rahoitukseen. Vastuullisuusvaatimukset tulevat mukaan erityisesti kuluttajien ja jalostavan teollisuuden vastuullisuuden vaatimusten kautta, ja näkemyksenä oli, että pankkien on seurattava tätä vallitsevaa megatrendiä. Vaatimusten korostettiin tulevan myös sääntelyn kautta, ja vastuulli-

suusvaatimusten koettiin vähentävän asiakkaaseen kohdistuvaa riskiä ja vaikuttavan yritysten luottoluokitteluun. Toisaalta koettiin, että entisestään hankala ratingprosessi vaikeutuu, jos tuodaan mukaan uusia, vaikeasti arvioitavia vaatimuksia. Kaikille toimivien pisteytysten laatiminen tunnistettiin hankalaksi.

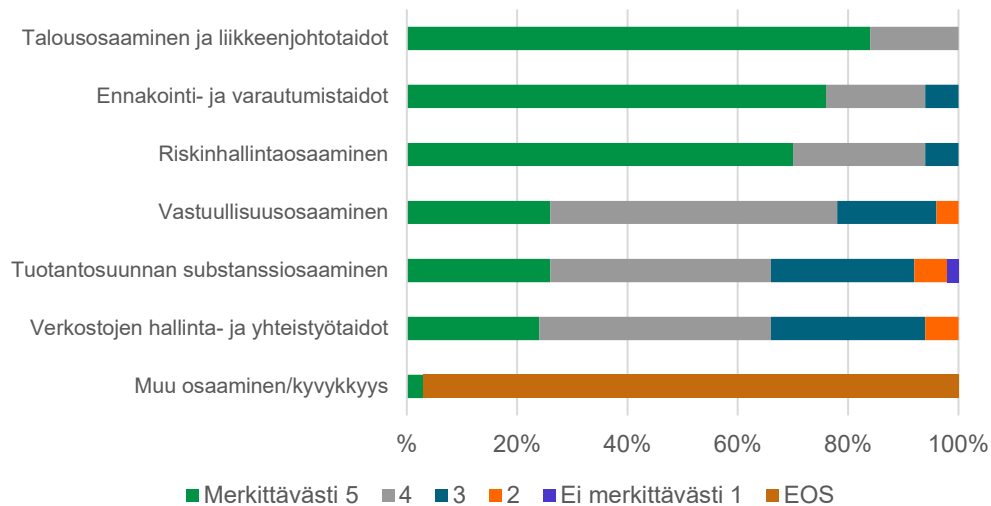
Vastaajista yli 90 prosenttia oli sitä mieltä, että tulevaisuudessa lainan saanti vaikeutuu ja lainamarginaali kasvaa niille investoinneille, jotka eivät täytä vastuullisuuskriteereitä. Samalla suurin osa rahoitusneuvottelijoista arvioi, että lainan saanti helpottuu ja edullisempi lainamarginaali ohjaa rahoitusta vastuullisuuskriteerit täyttävälle investoinneille.

Kuva 32. Vastuullisuusvaatimusten vaikutus maatalouden rahoitukseen tulevaisuudessa.

Rahoitusneuvottelijat nostivat talousosaaminen ja liikkeenjohtotaidot tärkeimmiksi maatalousyrittäjän osaamisen kehittämisen kohteiksi lainan saannin edellytysten parantamiseksi. Ennakointi- ja varautumistaitoja ja riskinhallinta-osaamista piti merkittävänä reilu 70 prosenttia rahoitusneuvottelijoista. Tuotantosuunnan osaaminen, vastuullisuus sekä verkostojen hallinta- ja yhteistyötaidot koettiin tasavahvasti parannettaviksi osaamisalueiksi (Kuva 33).

Avoimissa vastauksissa rahoitusneuvottelijat korostivat, että tärkeintä on, että yrittäjä on kiinnostunut tilansa taloudesta ja kannattavuudesta, sillä ilman kannattavuutta ei ole mahdollista toteuttaa lisäkustannuksia ja -velvoitteita aiheuttavia investointeja. Vastaajat painottivat myös, että lainaehtojen vaatimuksiin täytyy varautua ennakoon, sillä jos velvoitteet on täytetty, parhaimmillaan asian todentaminen rahoitusneuvotteluissa vaatii vain yhden liitteen.

Kuva 33. Lainanhakijan taitojen ja kyvykkyyksien kehittäminen lainansaamisen edistämiseksi.

Rahoitusneuvottelijat nostivat tilalla olevan tulevaisuuden vision kirkastamisen tärkeimmäksi toimenpiteeksi, kun kysyttiin, mitä toimenpiteitä lainaa hakevan yrittäjän olisi hyvä erityisesti toteuttaa edistääkseen lainansaantimahdollisuuksia. Toiseksi tärkeimmäksi asiaksi nousi riittävä taloudellinen varautuminen ja kolmanneksi selkeä varautumissuunnitelma eri riskien varalle. Avoimessa vastauksessa korostettiin, että pitkäjänteinen työ ja aktiivinen yhteydenpito pankin kanssa on tärkeää, vaikka ei suoraan lainaa olisi hakemassakaan.

Kyselyn vastaajat korostivat vielä vapaassa sanassa, että rahoitusprosessi on nykyisin erittäin työlästä, vaativaa ja aikaa vievää. Asiakkaat ovat tottuneet joustavaan ja nopeaan palveluun, jota ei enää nykyisin kyetä tarjoamaan. Asiakkailta täytyy pyytää monenlaista tietoa, sillä todentamisenvaade on kasvanut merkittävästi, ja samoja tietoja pitää myös tallentaa useampaan järjestelmään. Rahoitusneuvottelijat nostivat myös esille, että kiinteistöjen vakuusarvioiden ja erilaisten lausuntojen pyynnöt olivat aikaa vieviä ja niihin vastausten saanti hädästä. Rahoitusneuvottelijat olivat huolissaan sääntelyn lisääntymisestä edelleen ja painottivat Suomen ylitunnollisuutta sääntelyn hoitamisessa. Pankkien maatalousosaamiseen toivottiin kiinnitettävän huomiota, sillä vastaajat korostivat, että jos ei tunne asiakasta, aluetta eikä maatalouden substanssia, lainapäätökset ovat yleensä kielteisiä.

7 Rahoittajan ja maatalousyrittäjien näkökulmia eräissä kysymyksissä

Tässä luvussa tarkastellaan muutamia keskeisiä avoimissa vastauksissa esille nousseita teemoja rahoitusprosessiin liittyen rahoituksesta neuvottelevan yrittäjän ja toisaalta rahoittajan näkökulmista. Tekstiin nostetut suorat lainaukset ovat yksittäisten vastaajien kommentteja teemaan liittyen.

Teema 1: Pankkien vaatimustaso rahoituskelpoisuuden näkökulmasta

Tyypillinen keskustelunaihe rahoitusneuvotteluissa liittyy hankkeen kustannuksiin suhteessa odotettavissa olevaan kannattavuuteen. Erään maatalousyrittäjän kommentti tiivistää usein koetun tilanteen: "Alkuun pankki suhtautui kustannusarvioon hyvin tiukasti ja jopa määritteli mitä hanke saa maksaa. Mutta kun muutaman kierroksen jälkeen heidän ehtonsa täyttyi, ei rahoituksessa ollut sen jälkeen mitään ongelmia, vaan kaikki toimi kuten oli sovittu." Eräässä vastaavassa kommentissa kritiikki kääntyi kuitenkin positiiviseksi, kun rahoitusneuvottelija oli osoittanut vaatimuksilla osaamista ja perehtymistä asiaan suoran kielteisen päätöksen sijaan ja hanke oli saatu toteutettua lopulta yrittäjääkin tyydyttävällä tavalla. Tilan maksuvalmius saatiin lopulta paremmalle tasolle kuin alkuperäisessä suunnitelmassa, mikä oli onni korkojen kiristyyessä.

Rahoituskelpoisuuden näkökulmasta keskeisiksi asioiksi ymmärrettiin etenkin maksuvalmius ja oman pellon määrä. "Oman pellon riittävä määrä varmistaa hyvät välit pankkiin ja riittävän vakuusarvon. Maksuvalmiutta on hyvä tarkastella niin investoinnin aikana kuin sen jälkeenkin. Kovasti velkaisella tilalla mil-lään hienolla talousmittarilla ei ole merkitystä, ellei niitä osata tulkita tai ymmär-retä mitä esimerkiksi pieni oman pääoman määrä merkitsee. Velat suhteessa liikevaihtoon saa olla vaikka miten suuri, kunhan maksuvalmius on kunnossa ja omaa pääomaa on riittävästi".

Pankkien vastauksissa oli vastaavasti mainittu syitä joskus tiukalta tuntuvaan prosessiin. Sääntelyn lisääntyminen nousi esille useissa vastauksissa, ja sen nähtiin vaikuttavan rahoituksen myöntöön, mutta sääntelyn koettiin yleisesti kuitenkin suojaavan asiakasta: "Sääntely on varmasti kiristänyt lainansaantia jonkin verran, mutta isossa kuvassa näkisin, että suunta on hyvä. Olemme tar-kempia ja se on loppujen lopuksi myös asiakkaalle hyväksi."

Yrittäjien maksukyky rahoituskelpoisuuden perusteena korostui myös rahoitus-neuvottelijoiden vastauksissa: "Maksukyky on noussut entistä tärkeämmäksi, dokumentoiduksi perusteeksi lainan myönnössä. Yrittäjillä voi olla vaikeuksia talouden tunnuslukujen tuottamisessa, toki ohjataan käyttämään neuvontaa ja

neuvojat ovat usein mukana rahoitusneuvotteluissa.” Lisäksi toimintaympäristön ja maatalouden rakennemuutoksen kuvattiin vaikuttavan rahoituskelpoisuuteen: ”Investointien kustannukset ovat paisuneet samaan aikaan, kun kannattavuus sukeltaa sekä aktiivitulojen määrä laskee ja esimerkiksi tuotantorakennusten ja peltojen ostajakandidaatit vähenevät eli vakuusarvotkin heikenevät.”

Teema 2: Pankkien kilpailutus ja asiakkaan rahoitus

Lainaneuvottelu on tärkeä osa liiketoiminnan johtamista. Valtaosa maatalousyrittäjistä piti lainaneuvottelujen prosessia sujuvana ja kilpailutustakaan ei pidetty tarpeellisena: ”Olemme olleet koko yrittäjyyden ajan samassa pankissa. Meillä on avoin ja hyvä suhde pankkiin. Pankilla oli hankaluutta sääntelyn vuoksi, mutta sai rahoituksen järjestettyä.” Lainatarjouksen useammalta rahoittajalta kysyneiden mukaan esimerkiksi pankin kokonaisasiakkuus hankaloitti tarjouksen hakua. ”Edelliset lainat ja niiden taso sitoo vaihtoa, ei kannata kilpailuttaa. Kilpailuttaminen mahdotonta vakuuksien takia.” Kilpailuttaneet sen sijaan olivat usein tyytyväisiä: ”Vain kilpailuttamalla kahta tai useampaa pankkia saatiin marginaalia ja lainannostokuluja alemmas. Ilman kilpailutusta kulut olisivat olleet huomattavasti kovemmat, käytännössä pankin sanelemat.”

Eräs yrittäjä kertoi toteuttaneensa vuosien aikana useampia, pankkirahoitusta vaatineita investointeja. ”Neuvotteluasema parantui ajan myötä, kun positiivisia näyttöjä tuotannon ja tilan talouden kehityksestä oli ajan myötä mahdollista esittää myös numeerisesti.” Tilan vakuusarvon määrittely nähtiin kriittisenä prosessin pisteenä.

Pankkivastauksista nousi esiin seuraavia nostoja: ”Rahoitusasteet ovat laskeneet. Omaa rahaa, investointiavustusta, lisävakuuksia jne. edellytetään merkittävästi enemmän. Vain kannattavaa toimintaa voi rahoittaa.” ”Valitettavasti luotonhoitokyvyn dokumentointiin ei nykyään oikein voi huomioida ollenkaan muita аспекteja, joilla on perinteisesti voinut olla merkittäväkin vaikutus siihen, rahoittaako pankki asiakasta, mm. SPV:n luopujien antamaa taloudellista ja työpanoksellista tukea, joka voi olla hyvin merkittävä. Mikäli dokumentaatio ei riitä, voi pankki joutua heikentämään asiakkaan luokitusta tai pahimmillaan arvioimaan rahoittamansa maatilän maksukyvyttömäksi eli järjestämättömäksi hyvinkin vähäisin kriteerein. Järjestämättömiä vastuita pankit välttelevät viimeiseen asti. Asiakkuudensiirrosta kiinnostuneet ovat lisääntyneet erityisesti maataloussektorilla, juuri tuon seikan vuoksi, koska pankki on niin sanotusti käyttänyt jo kaikki oljenkortensa, ja muutoin uhkaa järjestämättömyys.”

Teema 3: Yrittäjäominaisuuksiin ja vastuullisuuteen liittyvät vaatimukset

Monilla investoineilla maatalousyrityksillä maatilan yritysmäisen johtamisen osaaminen on hyvää. Monissa vastauksissa löytyi ymmärrystä vastuullisuuden merkityksestä yritystoiminnassa. Vastuullisuus yhdistetään yleisesti parhaiden käytäntöjen mukaiseen toimintaan, jossa maatilakohtaisesti voi olla erilaisia etenemisen vaihtoehtoja. Kysyttäessä, mitä perustason ylittäviä toimia tiloilla jo toteutetaan, annettiin monipuolisesti vastauksia, joista seuraavassa eritä nostoja:

"Rehustamme kiertotaloustuotteilla. Tilalla on 6 MW tuulivoimaa. Suositaan talviaikaista kasvipeitteisyyttä ja kevätmuokkausta. Viljankuivaus tehdään ilman fossiilisia polttoaineita. Tilalla on aurinkosähköä käytössä ja toteutetaan hiiliviljelytoimenpiteitä. Toiminta on avointa ja perusteltavaa ulospäin. Eläinten hyvinvointi ja pellon vastuullinen hyödyntäminen on etusijalla. Tilalla on panostettu eläinten vapaaseen liikkumiseen ja lajinmukaisen käytöksen mahdollistamiseen. Uuden pihatön myötä vasikan pidennetty vierihoito mahdollistui. Tilalla syntyvät jätteet lajitellaan."

Pankkien mukaan vaatimukset rahoitettaville hankkeille ovat nousseet jonkin verran, ja entistä enemmän kiinnitetään huomioita yrittäjäominaisuuksiin. "Suurin yksittäinen tekijä hankkeen hylkäykselle ovat edellä mainittujen yrittäjämäisten ominaisuuksien tai talouden ymmärryksen puutteellisuus." "Maatilayrittäjyys on muuttunut entistä ammattimaisemmaksi yritystoiminnaksi, jossa on tarve laskelmille ja talouden suunnittelulle. Vaateita tulee monelta suunnalta, ja maatalousyrittäjältä edellytetään paljon muuta osaamista oman ydinosaamisen lisäksi."

Vastuullisuusasioiden mukaantulo rahoitukseen ja rahoituksen hinnoitteluun nähtiin väistämättömänä: "Vaatimukset tulevat kuluttajilta ja yhteiskunnalta, meidän on seurattava perässä, halusimmepa tai emme" ja "merkitys tulee kasvamaan ja näkymään lainojen hinnoittelussa."

Teema 4: Riskeistä keskustelu

Sekä rahoitusneuvottelijoilla että maatalousyrittäjillä oli melko yhtenäinen näkemys rahoitukseen liittyvistä riskeistä. Riskinhallinnan merkitys on korostunut viime vuosina ja etenkin suurissa investoinneissa riskien kartoitus on tärkeää.

Maatalousyrittäjien vastauksissa riskien tarkastelua luonnehdittiin siten, että erilaisia laskelmia ja neuvoja käytettiin apuna niin sanottujen "erilaisten kauhuskenaarioiden ja niistä selviämisen apuna." Eräs vastaaja luonnehti keskus-

teluja seuraavalla tavalla: ”Keskusteluja käytiin eri neuvojien kanssa, eri kan-teilta mitä he näkivät riskeiksi, mm. eläinlääkäri, tuotantoneuvoja tai ruokinnan suunnittelija, peltopuolen riskit, talouden muutokset korkojen ja kustannusten puolelta talousneuvojan kanssa.” Yksi yrittäjä luonnehti myös sekä taloudellis-ten riskien että yrittäjiin liittyvien riskien kartoitusta: ”Maidon hinnan vaikutuk-sesta ja kustannusten ylittymisestä tehtiin laskelma. Keskusteltiin ja kirjattiin ylös yrittäjiin liittyviä riskejä. Meillä on esimerkiksi keskinäinen testamentti, edunvaltuutus sopimus, henkivakuutukset ja avioehto. Pohdittiin, kuinka paljon vuokrapeltoa voidaan menettää ilman että tulee ongelmia.” Avoimissa vastauk-sissa korostui usein myös näkemys siitä, että koettu riski oli suurempi tapauk- sessa, jossa investointia ei toteutettaisi. Tällöin aito riskianalyysi saattoi jäädä vähemmälle, kuten yksi yrittäjä tiivisti: ”Molemmat investoinnit niin tärkeitä ny- kyisen sikatuotannon jatkumiseksi, ettei näistä ollut tarpeen riskianalyysiä suo- rittaa. Lisäksi investoinnit olivat maltillisen kokoisia”.

Pankkien vastauksissa liittyen riskien tarkasteluun mainittiin useita seikkoja. ”Taloudelliset riskit, tautiriskit kotieläintiloilla, ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit kasvituotantoon ja kulutukseen, yrittäjän jaksamiseen ja terveyteen liitty- vät riskit, markkinariskit ja poliittisten päätösten tuomat riskit. Kaikenlainen epävarmuus on lisääntynyt maatalojen toimintaympäristössä. Nämä heijastuvat myös rahoittamiseen. Tärkeää on, kuinka hyvin yrittäjä tiedostaa ja ymmärtää riskit ja osaa niihin varautua.” Yhtenä riskinä nähtiin myös sääntelyyn liittyvä riski: ”Pakottava ohjeistus estää pankkien reagoimisen yritystoimintaan liittyvän vaihtelun eri vuosien välillä, varsinkin heikommassa luottoluokissa, jossa apua tarvittaisiin eniten. Realisoinnit ovat kuitenkin yhtä alhaisella tasolla kuin aiem- minkin eikä luottotappioissa ole havaittavissa merkittävää nousua.”

Näkymä riskien lisääntymiseen oli kuitenkin toisaalta myös rauhoittava, kuten yksi rahoitusneuvottelija kuvasi: ”Riskejä on ollut aina enkä näe, että ne olisivat merkittävästi lisääntyneet. Yksikkökoot ovat toki kasvaneet, jolloin yksittäiseen asiakkuuteen ja investointiin liittyvät riskit ovat suhteellisesti kasvaneet. Toi- saalta riittävän suuri yksikkö koko omalta osaltaan pienentää todennäköisim- män riskin eli henkilöriskin määrää ja toteutumisen todennäköisyyttä, kun omistus, työpanos ja osaaminen jakautuu useammalle henkilölle. Samalla ver- kostoituminen ja toiminnan ammattimaisuus lisääntyvät.”

8 Johtopäätökset

Pankkirahoitukseen on viime vuosien aikana kohdistunut kokonaisuudessaan merkittäviä sääntelyn muutoksia, jotka ovat alkaneet vakavaraisuussääntelystä ja ovat etenemässä vastuullisuuden raportointivelvoitteisiin. Pankkisääntelyyn ja vastuullisuuteen liittyvät muutokset tulevat vaikuttamaan osaltaan myös maatalousrahoitukseen. Rahoitusneuvottelijakyselyn mukaan investointia suunnittelevia maatalousyrittäjiä on aiempaa vähemmän. Tämä koskee kaikkia yrittäjiä mukaan lukien nuoret yrittäjät. Maatalouden heikon kannattavuuskehityksen nähtiin myös vaikeuttavan kannattavien investointien suunnittelua.

Viime aikoina käydystä julkisesta keskustelusta huolimatta tutkimushankkeessa maatalousyrittäjille tehdyn kyselyn mukaan maatalouden pankkirahoitus nähtiin toimivaksi kokonaisuudeksi. Tyypillisin kyselyssä saatu vastaus oli, että maatalousyrittäjien ja pankkien välillä on ollut pitkä ja toimiva asiakkuus ja rahoitusprosessi on ollut sujuva. Sääntelyn liiallinen lisääntyminen ja rahoituksen päätöksenteon etäännyminen paikallistasolta olivat kuitenkin huolenaiheena muutamissa vastauksissa.

Yksittäisiä vastauksia lukuun ottamatta maatalousyrittäjät kokivat pankkien osaamisen hyväksi maatalouden rahoittamisen prosessissa. Pankkien rahoitusneuvottelijat korostivat vastaavasti, että maatalousyrittäjien osaaminen on vahvistunut maatalouden harjoittamisen tullessa yhä yrittäjämäisemmäksi.

Sekä maatalousyrittäjät että pankit tiedostivat vastuullisuuden korostuvan merkityksen maatalousrahoituksessa. Maatalousyrittäjät kokivat vastuullisuudesta olevan etua pidemmällä aikavälillä, kuten tuotteiden menekin varmistaminen sekä positiivinen vaikutus lainan saamiseen. Myös rahoitusneuvottelijat arvioivat vastuullisuuden muodostavan erityisesti tulevaisuudessa merkittävän osan rahoitusneuvotteluja ja rahoituksen myöntöä. Tällä hetkellä suurimpien vaikutusten nähtiin kuitenkin olevan vasta tulossa, sillä suurin osa rahoitusneuvottelijoista painotti, että lainaneuvotteluissa ei vielä vaadittu esimerkiksi hiilijalanjälkilaskelmia tai vastuullisuussuunnitelmia.

Pankkien rahoitusneuvottelijat korostivat maatalouden rahoituksessa tärkeimmän elementin olevan rahoituksen saajan maksukyky. Maksukyvyn osoittamisen perusteina on ennen kaikkea ymmärrys taloudellisista tunnusluvuista sekä niiden käyttö maksukyvyn laskennallisessa todentamisessa. Maatalousyrittäjän yrittäjäominaisuudet korostuvat lisäksi entistä vahvemmin maatalouden rahoituksen saannissa. Maatalousyrityksille suunnatun kyselyn tuloksia tulkittaessa on otettava huomioon, että kysely kohdistui vain niille maatalousyrittäjille, jotka

olivat toteuttaneet suuren tuetun maatalousinvestoinnin ja saaneet sille rahoituksen. Toteutumatta jääviä hankkeita pysähtyy eri syistä ja eri vaiheissa, minkä selvittäminen vaatisi erilaisen tutkimusasetelman. Hakemusvaiheeseen edenneissä hankkeissa valmistelu on yleensä edennyt jo varsin pitkälle. Tämä on syytä huomioida kyselyn vastausten yleistämisessä.

Tässä raportissa esitetyt kyselytulokset ovat osa ”Maatalouden rahoitusasema muuttuvassa toimintaympäristössä” eli MARTO-tutkimushanketta, jossa tarkastellaan maatalouden rahoitusasemaa ja sen muuttuvaa toimintaympäristöä eri näkökulmista. Tässä raportissa keskitytään esittämään kyselytutkimuksin kerättyä aineistoa sekä maatalousyrittäjien että pankkien rahoitusneuvottelijoiden näkemyksistä maatalouden rahoitukseen ja toimintaympäristön muutoksiin liittyen. On huomattavaa, että tarkastelukulma on maatalousyrittäjien ja rahoitusneuvottelijoiden osalta hieman erilainen. Kyselyyn vastanneet maatalousyrittäjät edustivat investoineita tiloja ja vastasivat kysymyksiin yksittäisen investoinnin osalta. Pankkien rahoitusneuvottelijat taas tarkastelivat maatalouden rahoitusprosessia ja siinä tapahtuneita kehityskulkuja ja muutoksia viimeisten vuosien aikana.

9 Lähteet

European Banking Authority (EBA) 2021. EBA report on management and supervision of ESG risks for credit institutions and investment firms. Saatavilla: Euroopan komissio 2019. Vihreän kehityksen ohjelma. COM(2019)640 final. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1588580774040&uri=CELEX%3A52019DC0640>

Euroopan komissio 2021. Tekniset arviointikriteerit. Komission delegoitu asetus C(2021)2800. Saatavilla: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=PI_COM:C\(2021\)2800](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=PI_COM:C(2021)2800)

Euroopan parlamentti 2019. ESG-riskin huomioiminen luotonannossa. 2019/2088. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R2088>

Euroopan parlamentti 2020. Taksonomia-asetus. (EU) 2020/852. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020R0852>

Euroopan parlamentti 2022. Kestävyyssraportointi direktiivi CSRD. (EU) 2022/2464. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464&qid=1725027227417>

Finanssivalvonta 2024. Luotto- ja takauskanta, erääntyneet ja järjestämättömät saamiset. Saatavilla: <https://www.finanssivalvonta.fi/tilastot/pankki/luotto-ja-takauskanta-eraantyneet-ja-jarjestamattomat-saamiset/>

Kniivilä, M., Niskanen, O., Mutanen, A., Jansik, C., Korhonen, K., Koskivaara, A., Lehtonen, H., Karhula, T., Sauvula-Seppälä, T., Siitonen, J. ja Tuominen, S. 2024. EU:n metsäkatoasetuksen mahdolliset vaikutukset Suomessa. Luonnonvara ja biotalouden tutkimus 39/2024. Saatavilla: <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/554964>

Luke 2023. Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne 2023. Saatavilla: <https://www.luke.fi/fi/tilastot/maatalous-ja-puutarhayritysten-rakenne/maatalous-ja-puutarhayritysten-rakenne-2023>

Niskanen, O. ja Markkanen, J. 2024. Maatalouden maksuvalmiuslainojen vaikuttavuuden arviointi. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 51/2024. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-929-1>

Nordea 2024. Our sustainability targets. Verkkosivusto: <https://www.nordea.com/en/sustainability/our-sustainability-targets>

OP Yrityspankki Oyj. 2023. OP Yrityspankki Oyj:n toimintakertomus ja tilinpäätös 2023. Saatavilla: <https://www.op.fi/documents/209474/42056363/OP+Yrityspankki+Oyjn+toimintakertomus+ja+tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+2023.pdf/14ef8f42-55ff-7a34-95f6-bb8753184771>

Suomen Pankki 2024. Lainat ja talletukset. Saatavilla: https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot2/Dashboardit_ja_avoin_data/lainat-ja-talletukset/#lainat_ja_talletukset

Tilastokeskus 2024. Konkurssit ja yrityssaneeraukset. Saatavilla: <https://stat.fi/tilasto/kony>

United Nations 2015a. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. General Assembly. Saatavilla: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/291/89/pdf/n1529189.pdf>

United Nations 2015b. Paris Agreement. Saatavilla: https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf

United Nations 2024. Principles for Responsible Banking. Verkkosivusto: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>

Valtionvarainministeriö 2024. Pankkien vakavaraisuus- ja maksuvalmius. Saatavilla: <https://vm.fi/pankkien-vakavaraisuus-ja-maksuvalmius>